

ANKARA

HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**MİTOLOJİK HİKAYELERDE BİTKİ
METAMORFOZLARI VE ÇAĞDAŞ UYGULAMALAR**

SEMA ŞEN

**TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. ALAYBEY KAROĞLU**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
RESİM ANASANAT DALI**

TEMMUZ-2021

**MİTOLOJİK HİKAYELERDE BİTKİ METAMORFOZLARI VE
ÇAĞDAŞ UYGULAMALAR**

Sema ŞEN

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
RESİM ANASANAT DALI**

**ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

TEMMUZ-2021

ETİK BEYAN

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Sema ŞEN

12.07.2021

MİTOLOJİK HİKAYELERDE BİTKİ METAMORFOZLARI VE ÇAĞDAŞ UYGULAMALAR

(Yüksek Lisans Tezi)

Sema ŞEN

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TEMMUZ-2021

ÖZET

Mitoloji, toplumların kültürlerinden miras olarak günümüze kadar ulaşmış bir bilim dalıdır. Mevcut toplumlar ise evrenin, tanrıların, bitkilerin ve hayvanların yaratılışını konu alan bir çok eser ortaya koymuşlardır. Öne sürülen eserlerin ise Roma ve Yunan mitolojisi ağırlıklı olduğu gözlemlenmektedir. Konular; varoluşun, yok oluşun, dönüşümün ağırlıkta olduğu hikayeleri ele almakla beraber aşk, savaş, ihanet gibi alt yapılar barındırmaktadır. Bir insandan bitkiye, bir nesneden hayvana gibi metamorfoz yanı dönüşüm hikayeleri bu konular arasında çokça söz edilmekte olup sık sık karşımıza romanlarda, filmlerde, sanat eserlerinde çıkmaktadır. Bu doğrultuda yapılan araştırmalarda Bitki dönüşüm hikayelerinin sadece yaygın anlatımları bulunan mitolojiler ile kısıtlı kalınmadan, dünya üzerindeki çoğu kültüre ait mitolojik efsaneler, incelenerek yaratılıştan bugüne, dönüşüme uğramış hikâyeler üzerinde durulmuştur. Folklor ve Dini anlatılardaki dönüşümlerde yer verilirken güncel sanatta yansımaları incelenmiş, sanatçıların mitolojik hikâyelere yaklaşımı, figürleri, yorumlanması ve anlatım gücü ele alınmaktadır. Araştırmanın çıkış noktası olan bitki ve metamorfoz kavramının, sanatın içerisindeki kullanım yeri, biçimi ve kavramsal yaklaşımı incelenerek; bedenlerin ve nesnelerin metamorfoz olgusuna uğraması insanın tarihsel serüveni ve bitki kökenleri gözler önüne serilmeye çalışılmıştır.

Bilim : 40408
Kodu

Anahtar : Mitoloji, Metamorfoz, Bitki, Çağdaş Sanat
Kelimeler

Sayfa : 62
Adedi

Tez : Prof. Dr. Alaybey KAROĞLU

Danışmanı

Öğrenci :

ORCID

PLANT METAMORPHOSIS AND CONTEMPORARY APPLICATIONS IN MYTHOLOGICAL

(M.Sc. Thesis)

Sema ŞEN

ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL FOR ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY
JULY-2021

ABSTRACT

Mythology is a branch of science that has survived to the present day as a legacy from the cultures of societies. Existing societies have produced many works on the creation of the universe, gods, plants and animals. It is observed that the works put forward are predominantly Roman and Greek mythology. Topics; While it deals with the stories of existence, destruction and transformation, it contains substructures such as love, war and betrayal. Metamorphosis, as well as transformation stories, such as from a human to a plant, from an object to an animal, are mentioned a lot among these topics, and we often come across in novels, movies and works of art. In the researches carried out in this direction, the mythological legends belonging to most cultures in the world were examined, and the transformed stories from the creation to the present were emphasized, without being limited to the mythologies with common narratives of plant transformation stories. While the transformations in folklore and religious narratives are included, their reflections in contemporary art are examined, the approach of artists to mythological stories, their figures, interpretation and expressive power are discussed. By examining the place, form and conceptual approach of the concept of plant and metamorphosis, which is the starting point of the research, in art; It has been tried to reveal the historical adventure of human beings and the plant origins of bodies and objects undergoing the phenomenon of metamorphosis.

Science Code : 40408
Key Words : Mythology, Metamorphosis, Plant, Contemporary Art
Page Number : 62
Supervisor : Prof.Dr. Alaybey KAROĞLU
Student ORCID ID :

TEŞEKKÜR

Başta danışmanım Prof. Dr. Alaybey KAROĞLU'na, her zaman bana yol gösteren sayın Bünyamin AĞBAL hocama, lisans eğitimim boyunca emeklerini esirgemeyen, hayatıma dokunan Doçent Nuray AKKOL hocama, tez konumu belirmememde rol oynayan mitolojiye merakımı uyandıran sayın Doç. Dr. Mustafa Gürbüz BEYDİZ hocama ve beni biran bile yalnız bırakmayan, hep destekçim olan ailem ve eşime sonsuz teşekkürler.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vii
RESİMLERİN LİSTESİ	xi
1. GİRİŞ	1
2. MİTOLOJİ.....	3
2.1.Mitoloji ve Sanat	4
2.2. Bitki Metamorfozları ve Çağdaş Sanat.....	5
3. MİTOLOJİK HİKAYELERDE BİTKİ METAMORFOZLARI	11
3.1. Adam Otu/Buğday-Gayomard/Boğa (İran Mitolojisi)	11
3.2. Ağaç-Amaethon (Kelt Mitolojisi).....	12
3.3. Ağaç-İndaji (Afrika Mitolojisi).....	12
3.4. Ağaç-Genç Kız ve Genç Kadın (Hint Mitolojisi)	12
3.5. Ağaç-Massassi (Afrika Mitolojisi).....	12
3.6. Ağaç-Epimeliadlar (Yunan Mitolojisi)	13
3.7. Ağaç-İsis/Osiris (Mısır Mitolojisi).....	13
3.8. Akanthus- Akantha (Yunan Mitolojisi).....	13
3.9. Akçaağaç- Pek Şakacı (Çin Mitolojisi)	14
3.10. Asma-Oretheus'un Köpeği (Yunan Mitolojisi)	14
3.11. Asma/Dış Budak/ -Ask/Embla (İskandinav Mitolojisi)	14
3.12. Badem-Agdistis (Yunan Mitolojisi)	15
3.13. Badem-Phyllis(Yunan Mitolojisi).....	15
3.14. Bambu/Dut Ağacı/Üzüm-İzanagi/İzanami (Japon Mitolojisi)	15
3.15.Bitki/Enki(Sümer Mitolojisi)	16
3.16.Buğday/Fasulye/Pirinç-Amaterasu/Besin Tanrıçası (Japon Mitolojisi).....	17
3.17. Buğday –Yılan (Türk Mitolojisi).	17
3.18. Ceviz-Karya(Yunan Mitolojisi)	17
3.19. Çam Ağacı-Dryope (Yunan Mitolojisi)	18
3.20. Çam Ağacı-Piyts (Yunan Mitolojisi)	18
3.21. Çam Ağacı-Menekşe-Attis(Yunan Mitolojisi)	19
3.22. Çam İğnesi Kuzgun (K.Amerika Mitolojisi)	19
3.23. Çay- Rahip (Japon Mitolojisi).....	20
3.24. Çınar Ağacı- Platanos (Yunan Mitolojisi)	20
3.25. Çiçek- Blodeuwedd (Kelt Mitolojisi).....	20
3.26. Çiğdem- Crocus (Roma Mitolojisi).....	20
3.27. Çuha Çiçeği- Paralisos (Roma Mitolojisi)	20

3.28. Dağ Lalesi-Adonis (Yunan Mitolojisi).....	21
3.29. Defne Ağacı- Daphne (Yunan Mitolojisi).....	21
3.30. Defne Ağacı-Napolyon ile Kız (Türk Mitolojisi).....	22
3.31. Dut Ağacı-Yi Yin (Çin Mitolojisi).....	22
3.32. Dut-Thisbe ve Pyramus (Yunan Mitolojisi).....	22
3.33. Ekmek Ağacı-Ulu (Hawaii Mitolojisi)	23
3.34. Elma- Melos (Yunan Mitolojisi)	23
3.35. Fesleğen-Tulası (Hint Mitolojisi)	24
3.36. Gelincik-Galinthias (Yunan Mitolojisi)	24
3.37. Gökbaş Çiçeği-Cyane (Roma Mitolojisi).....	24
3.38. Gül-Adonis (Roma Mitolojisi)	24
3.39. Gül-Chloris (Yunan Mitolojisi)	25
3.40. Gül-Venüs (Roma Mitolojisi).....	25
3.41. Günebakan-Klytia (Yunan Mitolojisi)	26
3.42. Haşhaş-Mekon (Yunan Mitolojisi)	28
3.43. Hayat Ağacı-Mahatala (İskandinav Mitolojisi).....	28
3.44. Hayat Ağacı-Tanrının Değneği (Çingene Mitolojisi)	28
3.45. Hellenion Otu ve Kekik-Helene (Helen, Helena) (Yunan Mitolojisi)	28
3.46. Hünnap-Lotis (Yunan Mitolojisi).....	29
3.47. İhlamur/Meşe-Baukis ve Philemon (Yunan Mitolojisi).....	29
3.48. İlgin Ağacı-Myrike (Yunan Mitolojisi)	31
3.49. Işığın Bitkisi-Maşye (İran Mitolojisi).....	31
3.50. Kamış- Syrigks (Yunan Mitolojisi)	31
3.51. Kamış/Karpuz-Kalamos ve Karpos (Yunan Mitolojisi).....	33
3.52. Karaağaç/Kavak/Söğüt-Hesperisler (Yunan Mitolojisi)	33
3.53. Kavak-Leuke (Yunan Mitolojisi)	33
3.54. Kavak –Heliadlar (Yunan Mitolojisi)	33
3.55. Koka-Kokomama (İnka Mitolojisi)	34
3.56. Lahana-Lycurgus (Roma Mitolojisi)	34
3.57. Lotus-Prens Brahmanlar (Mısır Mitolojisi).....	34
3.58. Lotus-Prens Siddharta (Budist Mitolojisi)	34
3.59. Manyok Otu/Mısır-Pachacamac (İnka Mitolojisi).....	35
3.60. Menekşe-Io (Yunan Mitolojisi).....	35
3.61. Meyve-Asarı'lar (Türk Mitolojisi)	35
3.62. Meyve-Cavillaca (İnka Mitolojisi)	35
3.63. Mısır/Pamuk/Yer Elması/Chia-Tanrı (Aztek Mitolojisi)	36
3.64. Mısır-Şişman Çocuk (Kızılderili Mitolojisi).....	36
3.65. Mısır-Yaşlı Kadın (Kızılderili Mitolojisi).....	36
3.66. Mısır-Xoltl (Toltek Mitolojisi).....	37
3.67. Muz- Andriambahomanana (Afrika Mitolojisi)	38
3.68. Mürrüsafi-Smyrna (Yunan Mitolojisi).....	38
3.69. Nane-Menthe (Yunan Mitolojisi)	38
3.70. Nar-Dionysos (Roma Mitolojisi).....	38
3.71. Nar-Side (Yunan Mitolojisi)	39
3.72. Nergis-Narkissos (Yunan Mitolojisi).....	39
3.73. Orkide-Orchis (Roma Mitolojisi)	40
3.74. Orman-Erlik Han (Türk Mitolojisi)	40
3.75. Orman-Övünç Baba (Çin Mitolojisi).....	41
3.76. Ot-Pikoloos (Yunan Mitolojisi).....	41

3.77. Papatya-Bellides (Roma Mitolojisi)	41
3.78. Patates-Maui (Maori Mitolojisi).....	41
3.79. Safran-Krokos (Yunan Mitolojisi).....	42
3.80. Sarımsak- Asklepios (Yunan Mitolojisi)	42
3.81. Sarmaşık-İnsan Soyu (Laos Mitolojisi)	42
3.82. Servi-Kyparissos (Yunan Mitolojisi).....	43
3.83. Söğüt-Quetzalcoualt (Aztek Mitolojisi)	44
3.84. Su Kabağı-Hun Hunaphu (Maya Mitolojisi).....	44
3.85. Şakayık-Paeon (Yunan Mitolojisi)	45
3.86. Tatula-Çingene Kadınlar (Çingene Mitolojisi).....	45
3.87. Tütün-Kadın ve Erkek (Amerikan Mitolojisi).....	45
3.88. Üzüm-İnci (Türk Mitolojisi)	46
3.89. Zambak-Herakles (Yunan Mitolojisi).....	46
3.90. Zambak-Hyakinthos (Yunan Mitolojisi).....	46
 4. FOLKLOR ANLATILARDA MATAMORFOZ.....	 47
4.1. Ağaç –Kız ve Erkek (Türk Mitolojisi).....	47
4.2. Akanthus-Ölen Kız).....	47
4.3. Çınar/Nar/Servi-3 Kız Kardeş	47
4.4. Çiçek-Fidan Ana.....	48
4.5. Defne/İğde/Nar-Eleni.....	48
4.6. Gül-Bülbül (Türk Mitolojisi).....	48
4.7. Gül-Ferhat ile Şirin).....	49
4.8. Gül-Kuş.....	49
4.9. Hindistan Cevizi-Tuna	49
4.10. Kavak- Kız	50
4.11. Mercimek-Taş (Türk Mitolojisi).....	50
4.12. Kayın Ağacı-Kız.....	50
4.13. Nar- Kız.....	51
4.14. Ot-Taş (Türk Mitolojisi)	51
4.15. Sevgi Çiçeği-Gölbaşı	51
4.16. Yosun-İnsan Bedeni.....	52
 5. DİNİ ANLATILARDA MATAMORFOZ	 53
5.1. Buğday/Üzüm/Zeytin/Çarkıfelek-İsa.....	53
5.2. Çınar Ağacı –Su/Hz. Adem.....	53
5.3. Gül- Hz. Muhammed	53
5.4. Gül- İğde-Hz. İbrahim	53
5.5. Hurma-Hz. Adem	54
5.6. Hurma-Hz. Muhammed	54
5.7. Hüsnü Yusuf-Hz. Yusuf.....	54
5.8. Lale-Hz. Adem	54
5.9. Nar-Hz. Muhammed	54
 6. SONUÇ	 55

KAYNAKLAR	57
ÖZGEÇMİŞ	61

RESİMLERİN LİSTESİ

Resim	Sayfa
Resim 2.1. Yayoi Kusama, Narcissus, Garden, Enstalasyon, 1966	6
Resim 2.2. Sabine Kuehnle, Kadının Metamorfozu, Enstalasyon, 2011	7
Resim 2.3. Sema Şen, Transformation, Video, 02.02dk. 2016	7
Resim 2.4 .Sema Şen, Daphne, Enstalasyon, 2017	8
Resim 2.5. Sema Şen, Transformation 2, Video, 1.49dk. 2018	9
Resim 2.6. Sema Şen, Bitkisel Dönüşüm, Tuval üzerine karışık teknik, 2021	9
Resim 3.1.Morgan Evelyn de,Clytie, Yağlıboya, 1887	26
Resim 3.2.Ferdinand Hart Nibbrig, Philemon and Baucis, 100x120cm .1897.....	29
Resim 3.3.Jan Berents, Pan and Syrinx, Kağıt üzerine guaj, 1708	32
Resim 3.4.Salvador Dali, Narkissos'un Dönüşümü, 52x78cm. 1937	39

1. GİRİŞ

“Anlatmak isterim yeni biçimler alışını, değişen nesnelerin, sizin işiniz bunlar,

Yardım edin bana başladığım işte ey tanrılar...” Pyblius Ovidius Naso (Ovidius, 2017, s. 23).

Günlük hayatta karşılaşılan yenilen, içilen, yaramıza merhem olan tüm bitkilerin neredeyse birden çok mitolojik kaynağına vardır. Bu kaynaklar bitkilerin oluşumunu, dönüşümünü, yararını, zararını farklı hikayelerde yer verilmektedir. Bitkiler, mitolojik hikayelerde Tanrıların insanlara verdiği en değerli hediye olarak ele alınmaktadır. Her bakımdan değerli olup günümüze değin çeşitli mitlerde farklı hikayelere konu olmuştur.

Nesnelerin, insanların, hayvanların, tanrıların bitkiye dönüşmesi, şekil değiştirmesi yüz yıllardır fantastik anlatılar olarak ele alınmış ve büyük ilgi görmüştür. Geçmişten günümüze değin en eski dönüşümü konu alan mitolojik kaynak ise 15 bölümden oluşan Pyblius Ovidius Naso (İ.Ö.43-İ.S.17)'nin Metamorphoses (Dönüşümler) yapıtıdır. Ovidius bu şiirsel eserinde günümüzün Batı anlatılarını (mitoloji) yani Yunan ve Roma mitlerindeki hayvanları, doğayı ve nesneleri ele alan dönüşüme uğramış tüm bedensel, nesnel hikâyelere ayrıntılı bir şekilde değinmiştir (Eraslan, 2001, s. 2). Bir ağacın yaradılışı, çaresiz bir perinin çiçeğe dönüşmesi, yere damlayan kanlardan gelincikler filizlenmesi gibi dönüşüm efsaneleri, Ovidius'un eserinin ilham kaynağı olmasıyla bu tezde ele alınmıştır. “Mitolojik Hikâyelerde Bitki Metamorfozları ve Çağdaş Uygulamalar ” adlı çalışmada, yeryüzünde yaşamış olan tüm mitlerden kaynaklar toparlayarak, bitki dönüşüm hikâyelerini incelenmiş bunun yanı sıra günümüze kadar bu anlatılar sanatsal pratiklerde (Görsel sanatlarda, romanlarda, filmlerde vs.) birçok alanda döneme uygun bir şekilde yorumlanmış ve seyirciye sunulmuştur.

Antik dönemlerden izleyiciye mitolojik sahneler sunan; John William Waterhouse, Caravaggio, Michelangelo, Leonardo Da Vinci, Rembrant... gibi sanatçılardan

günümüze kadar çağdaş sanattaki yansımalarına değinilerek bitki metamorfoz konusunu ele alan sanat eserleri örnekleri derlenmiştir.

2. MİTOLOJİ

Mitoloji Türkçede söylen bilim veya söylence bilimi olarak geçmekte olup, sözlük anlamı;

“Çok Tanrılı dinlerde Tanrı ve yarı-Tanrıların eylemleri ile onların insanlarla ve diğer yaratıklarla ilişkileri konusundaki efsaneler, öyküler, inançlar bütünüdür (Sözen & TANYELİ, 1992, s. 163).”

Yunan dilinde söz anlamına gelen üç kelime vardır; Mitos, Epos, Logos bu üç kelime aynı anlamı içerseler de...

Mitos; söylenen ve duyulan söz anlamına gelir. Efsaneler, masallar, öyküler birer mitostur ve çok güvenilirliği yoktur. Bunun sebebi; kulaktan kulağa sözlü anlatılar ile günümüze gelmesinden kaynaklıdır.

Epos; destansı, şiirsel sözlerdir. Anlatılar akışkan anlaşılır halde ifade edilir ve belirli ölçülere, düzene uygun olarak söylenip okunur. Batılı dillerde epope ve epik olarak adlandırılmaktadır. Güçlü ve süslü anlatımı ile dinleyici etkisi altına alır.

Logos; Doğaya, gerçekliğe bağlı kalarak düşüncelerin dile gelmesidir. Anlatıların mantık çerçevesinde irdelenmesiyle ortaya çıkan sözlerdir. Anlamı ile bilimde yer almış Logos Logia kelime ise bilim terimlerinin sonuna ek olarak kullanılmıştır (Erhat, Mitoloji sözlüğü, 1996, s. 7,9).

Mitoloji kelimesi ise Mitos ve Logos terimlerinin birleşmesi ile ortaya çıkmıştır. Mitlerin tarihini anlatan bilime; Mitoloji denir. İlkleri barındırarak evrenin yaratılışını, varoluşu, yok oluşu, günahı, cezayı, tufanı, avlanmayı, ailenin oluşumunu, töreleri, doğumları, dönüşümleri vb. çoğu kutsal sayılan konuları şiirsel bir dilde anlatarak oluşmuş hikâyelerdir. Ancak, anlatılan çoğu mitolojik hikâyelerin gerçekliğine pekte inanılmamaktadır. İnsanlar gördüklerini, yaşadıklarını, duyduklarını abartmayı ve bire bin katmayı sevmelerinden, inanılması güç söylemlerle karşılaşmaktadır.

Mitoloji, dört farklı terimde sınıflandırılmaktadır.

1. Teogonik mitler: Tanrıların yaradılışını ve başlarına gelen hikâyeleri anlatan mitler.
2. Kozmogonik mitler: Evrenin doğuşunu ilk oluşumu anlatan mitler.
3. Antropogonik mitler: İnsanın yaradılışını ve doğuşunu anlatan mitler.
4. Eskatolojik mitler: İnsanlığın ve evrenin yok oluşu ve ölüm sonrasını anlatan mitler (Kardeniz Yağmur, 2018, s. 320).

2.1.Mitoloji ve Sanat

Sanat, insanların kendi iç dünyalarının, hissetlerinin, özlemlerinin, aşklarının sevgilerinin, acılarının ve daha nice duygularının dışa vurumdur. İnsanlar, düşüncelerini fantastik anlatımlar ve imgeler ile harekete geçirirken; tiyatrolar, sinemalar, heykeller, resimler vb. sanat pratikleri, mitolojik hikâyelerden ilham alınarak karşımıza çıkmaktadır. Mitolojinin görsel sanatlar ile ilişkisi; tanrıları, perileri, kutsal kişileri fantastik karakterleri ve hikâyeleri kafamızda canlandırmayı ve sözel anlatıları desteklediği görülmektedir.

Yunan Mitolojisi batı sanatçıların resim konularında dikkat çekici hikâyeleri ile 16.yüzyıl sanatında çokça kullanılmıştır. 21.yüzyıla gelindiğinde ise hala devam eden etkisi din ve anlatılarındaki bağlantıların güçlü olmasından dolayı, eserlerin hala konuşulur olmasını gözler önüne sermektedir. Günümüze kadar ulaşmış resimler, heykeller, yazılı kaynaklar, kültürel açıdan zengin birer kaynak olmuştur. Mitolojinin sanatı beslemesinin başlıca sebebi anlatılarda mistik ve gizemli merak uyandıran ve hayal ile gerçek arasında duygu barındıran konularıdır.

Sanatta bitmez bir esin kaynağı olan ve dönemler boyu önemli yer kaplayan mitoloji, çağdaş sanatta karşımıza geçmiş ile günümüz eserlerinde ortak olan kuram, ideoloji, inanç, ahlak ve mitolojik ilkelerine bakıldığında klasik dönem ve daha öncesine ait tarihi kaynaklarda sıkça karşımıza çıkmaktadır. (Orhan, 2019, s. iv). İnsanlığa özel bir hayal ürünü olarak karşımıza çıkan mitler, taşıdığı düşünce ve tüm kökenlere mesajları ile Modern ve Güncel sanatın yanı sıra markaların tasarımlarında,

psikolojik rahatsızlıkların adında, dinleyiciye, izleyiciye kattığı fantastik düşünceler sayesinde günlük hayatımızdaki kurduğumuz kelimelere bile fark etmeden yansımaktadır; Pandora'nın kutusunu açıldı; gizli olan olayın ortaya çıkmasını, Adonis gibi; yakışıklı erkek benzetmesi, Yasak Elma; Havva ile Âdem'in yemesi ile cennetten kovulmasına sebep olan elmadır. Günümüzde; lezzetli, merak uyandıran, dokunulmaması gereken anlamında sıkça kullanır. Herkül; güçlü kuvvetli erkeklere benzetme için kullanılır. Anka kuşu gibi küllerimizden doğacağız; düştüğümüz yerden tekrar sapasağlam ayağa kalkacağız. Birçok örnekleri barındıran mitoloji, fark etmeden bile cümlelerimde kullandığımız hayal gücümüze yerleşmiş olguları gösteriyor.

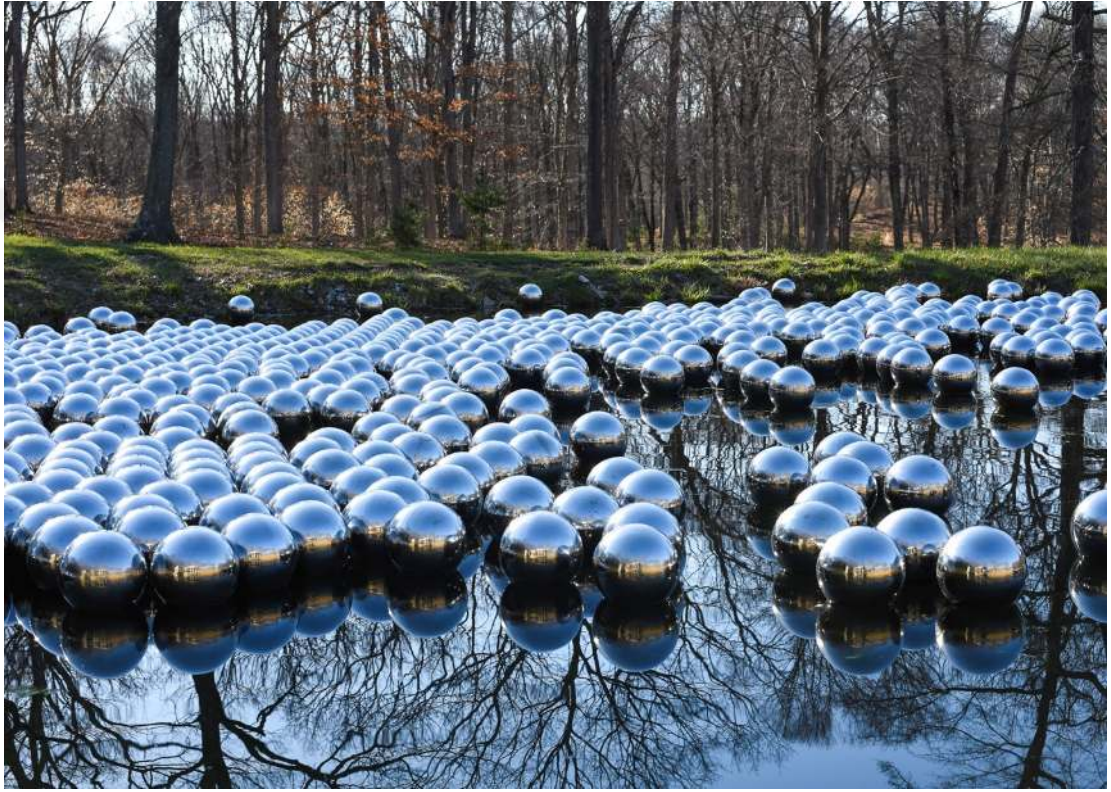
2.2.Bitki Metamorfozları ve Çağdaş Sanat

“Başkalaşım sözlük anlamı olarak; bir kültede meydana gelen fiziki ve kimyevi değişiklik, istihale, metamorfoz’ olan ‘Başkalaşım’ sözcüğü aynı zamanda bir şeklin başka bir şekle dönüşmesi olarak da çevrilebilir. Anlam olarak ‘metamorfoz’, ‘dönüşüm-dönüşmek’ sözcükleriyle aynı anlama sahiptir (Doğan, 1982, s. 82). ”

Neden? Niçin? Nasıl? Soruları yaşantımızın ritüeli halindedir. Çoğu zaman varoluş, ilk insan, ilk hayvan, ilk yemek, ilk bitki... vb soruların cevaplarını ararken mitolojik anlatıların içersinde buluruz kendimizi. Mitolojiler, bizi insanlığımızın ilk yaradılışına, evrenin varoluşuna, bir elmanın ilk filizlenişine, farklı kültürlere, inançlara, uzanabilmek için yolumuzu aydınlatır. Bunun yanı sıra hayal gücümüzü zenginleştiren ilham kaynağı olur.

Ovidius'un dönüşüm öykülerinde; her nesne, insan, hayvan doğa... Başkalaşıma ve dönüşüme, varoluş ve yok oluşa alegorik bir şekilde mahkûmdur. Sanatta bu dönüşümü, dönemler içerisinde yenilenerek, aynı olanı tekrar etmeden daha farklı olmayı öngörerek farklı akımlar oluşmaktadır. Yani kısaca önceki dönem ile rekabet içersine girerek dönüşüme, değişime uğramakta kendi dünyasını oluşturmaktadır. Anka kuşu örneği gibi küllerinden yeniden doğmaktadır.

Metamorfoz kavramı, mitolojide Tanrıların, perilerin, insanların, nesnelerin, doğa veya hayvan türüne şekil değiştirerek başka bir varlığa bürünmeleri olarak, çok geniş bir kaynak alanına sahiptir. Bunun yanı sıra ilk türlerin oluşumunda cansız bedenlerin çürümesine dayanamayan tanrıların onları doğanın bir parçası halinde kullanıp bitkilere, ağaçlara, çiçeklere dönüştürmesi, mitolojik hikâyelerinde bitki metamorfoz başlığına konu olmaktadır.

Resim 2.1. Yayoi Kusama, Narcissus, Garden, Enstalasyon, 1966

Erişim:<https://news.artnet.com/exhibitions/yayoi-kusamas-narcissus-garden-rockaways-1304762>

Yayoi Kusama “Narcissus Garden” isimli eserinde 1500 tane, gri ayna gibi yansımali küreler kullanmıştır. Seyircilerin, kendilerine görerek büyülerine kapılmasını ve kendileriyle karşı karşıya gelerek hesaplaşmalarını amaçlayan Kusama, Narkissos’un gölde yansımısını görüp büyük aşk ve arzu ile kendisine dokunmaya çalışırken gölde boğularak ölmesi ve nergis çiçeklerine dönüşmesiyle sonuçlanan miti konu almıştır. Narsist kişilik bozukluğu (Özseverlik) ise bu mitten gelmekte olup kişinin kendine âşık olmasıyla ortaya çıkmaktadır. Ayrıca Narkissos efsanene çok fazla sanatçının eserlerine yansımıştır (Uçar, 2019, s. 283).

Resim 2.2. Sabine Kuehnle, Kadının Metamorfozu, Enstalasyon, 2011

Erişim: <http://sabinekuehnle.com/selected-works/female-metamorphosis>

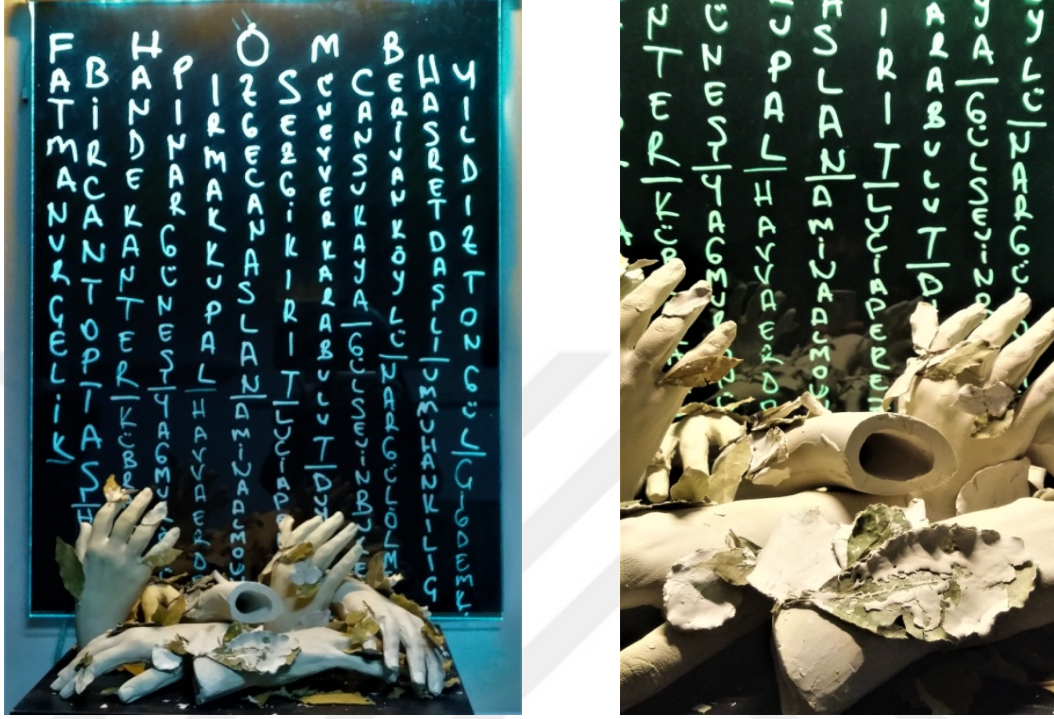
Sabine Kuehnle, “Kadın Metamorfozu” isimli yerleştirmesinde 16 adet materyal kullanarak, Fin destanındaki Kalevala'daki Aino'nun bir balığa dönüşümünü ve Yunan mitolojisindeki defne ağacına dönüşen Daphne'nin efsaneleri eserine konu olmuştur. Sanat tarihine bakıldığında çoğu esere konu olan Apollon ile Daphne hikayesi, Sabine Kuehnle eserinde, günümüz modern sanatından, geleneksel sanata bir estetik bir gönderme ve dönüşümün ifadesi olmuştur. (Öksüz, 2019, s. 15).

Resim 2.3. Sema Şen, Transformation, Video, 02.02dk. 2016

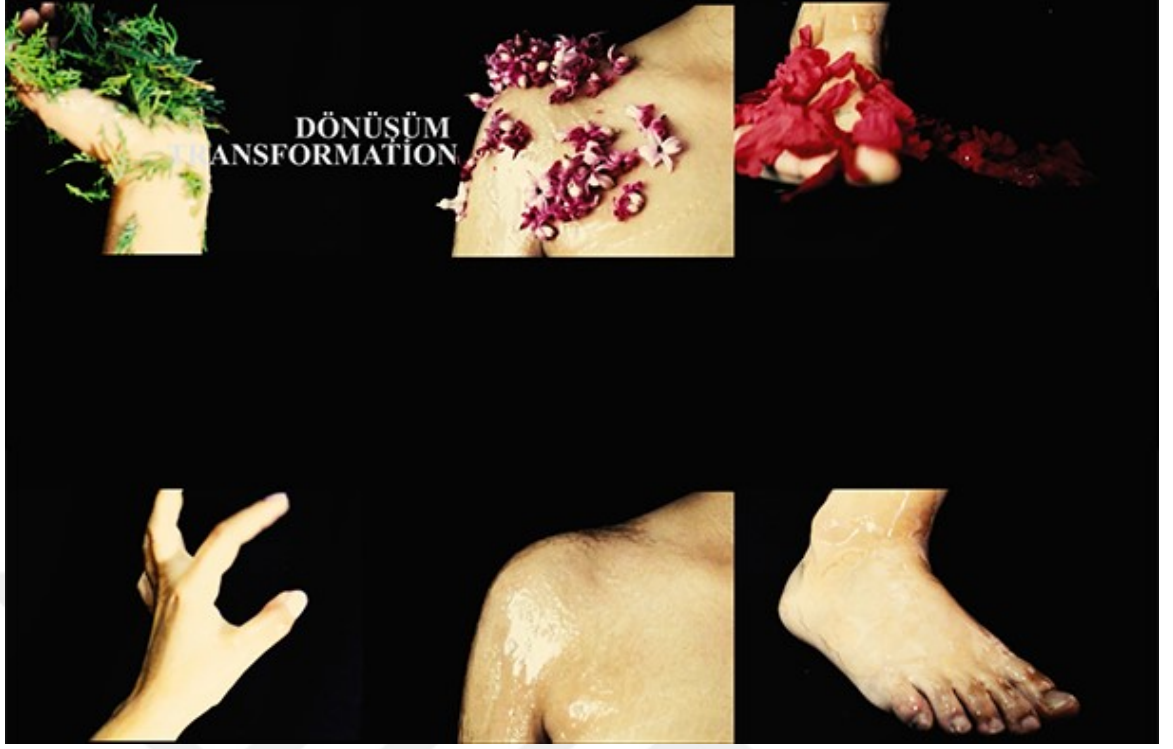
Erişim: <https://www.youtube.com/watch?v=yOyIP0cx50g&t=5s>

Transformation eseri, Yunan Mitolojisiinde herkesin hikayesine aşına olduğu “Apollon ve Daphne ” hikâyesinden alt yapısı yapılan Transformation videosu, Daphne’yi tekrar bedenine dönüştürmektedir.

Resim 2.4 .Sema Şen, Daphne, Enstalasyon, 2017

“DAPHNE” isimli yerleştirmede; Yunun Mitolojisinden Apollon ve Daphne hikâyesi ele alınmıştır. Tüm benliği ve cinsiyetinden vazgeçip Apollon’dan kurtulmak için bir defne ağacına dönüşen Daphne, elinden alınmışlıkları, çalınmış günleri, yaşayacaklarını karşı cins zevkleri uğruna bir ağaç olarak, yaprak olarak, toprak olarak, tabut olarak, kaybetmiştir. Bu eserde tecavüze uyarak katledilen bazı kadınların, isimleri neon tabelaya yazılarak, Daphne’nin defneyapraklı elleri ceset eli kurgusuyla birleştirilmiştir. Tüm bedenini elinden alınan kadınların anınsa...

Resim 2.5. Sema Şen, Transformation 2, Video, 1.49dk.

Transformation 2 eseri, Yunan Mitolojisinde, bedenlerinden kopartılıp doğaya karışan Adonis, Hyakinthos, Kyparissos gibi suçsuzken toprak olanlara, toprağa karışıp insanların göğsünde acı olarak filizlenen bedenlerin anısına ele alınmıştır. Sokak ortasında, sokak arasında, evde, yurtta, okulda, adım atılan her yerde, karşılaşılan, duyulan, haberlere yansıyan tüm suçsuz bedenlere ses olmaktadır.

Resim 2.6. Sema Şen, Bitkisel Dönüşüm, Tuval üzerine karışık teknik, 2021

7 tuvalden oluşan ve Gelincik-Galinthias (Yunan Mitolojisi), Gül-Venüs(Roma Mitolojisi), Defne Ağacı- Daphne (Yunan Mitolojisi), Papatya-Bellides (Roma Mitolojisi), Haşhaş-Mekon (Yunan Mitolojisi), Zambak-Herakles (Yunan Mitolojisi), Menekşe-Io(Yunan Mitolojisi) dönüşüm hikayelerinin yer aldığı bu

seride, bedenlerinden bitkilere filizlenip yeşeren kadınların günümüz diliyle yorumlanmasından oluşmaktadır.

3. MİTOLOJİK HİKAYELERDE BİTKİ METAMORFOZLARI

İnsanlık en başından beri; evrenin yaradılışı ve kendi oluşumuyla, bitkilerin, hayvanların, dağların, tepelerin varoluşunu hep merak etmiştir. Çoğu efsanede ise insanın var oluşunun yanı sıra yok oluşuyla birlikte, doğanın bir parçası olarak, bedenin metamorfoza uğraması sık sık anlatılmaktadır. Ölen kişinin bedeninin dönüşmüş olması tekrar yaşama başladığının sembolü olarak görülmektedir. Sonbaharda toprağa çekilen doğanın öldüğüne, ilkbaharda ise tekrar yaşamaya başlaması ile benzetilmektedir.

Metamorfoz kelimesi başkalaşım anlamına gelmekte olup, Kafka'nın "Dönüşüm", Ovidius'un "Dönüşümler", Escher'in "Metamorfoz" isimli çalışmaları edebiyat türünde başlıca örnekler arasındadır. İnsanların, hayvanların, bitkilerin ve evrendeki canlı tüm varlıkların geçirdiği bu başkalaşım konusu geçmişte günümüze kadar sanatçılara ilham kaynağı olmuştur (Çetin, 2018, s. 49).

3.1. Adam Otu/Buğday-Gayomard/Boğa (İran Mitolojisi)

Adam Otu bitkisi, patlıcangiller ailesinden gelen Avrupa kökenli bir bitki olarak bilinmektedir (1, 1993). Bolluğun, bereketin ve ölümün sembolü olan bu bitki; beyaz, mavi ve kırmızı çiçekli olup, çok dilime ayrılmasıyla beraber, adını kalın alt köklerinin insan bacaklarına, yan köklerinin ise insan kollarına bezemesiyle Adam Otu ismini almıştır (Garden & Olorenshaw, 2019, s. 16).

İran Mitolojisinde, dünya yaratılmadan önce Gayomard ile Boğa aynı anda yaratılıp bin yıl boyunca mutlu bir şekilde beraber yaşamışlardır. İyi ve kötü ilkelerini barındıran Dünya yaratıldığında ise beraberlikleri bozulmuş, ölümleri de birlikte olmuştur. Boğanın ölümü ile bedeni 12 çeşit bitki ve 55 çeşit buğday türüne dönüşür (Meydan Larousse Büyük Lugat ve Ansiklopedi). Gayomard'ın cansız bedeni ise ölümünden tam 40 yıl sonra Adamotu (ribas, mihrgiyah) bitkisi olarak yeşermiştir. Dünyaya gelen ilk çift Matro ile Matroyao (Maşye ie Maşaye) Adamotu bitkisinden doğarak ortaya çıkmıştır (Gezgin, 2018, s. 15) (Curtis, 2016, s. 30).

3.2. Ağaç-Amaethon (Kelt Mitolojisi)

Ağaç, yeryüzü ve gökyüzünün birleşim noktası olup, yaşamın sembolü olarak bilinmektedir (Garden & Olorenshaw, 2019, s. 20).

Güneş Tanrısı Don'un oğlu olan Amaethon tarım tanrısıdır. Arav'ın liderliğinde yeraltındaki Tanrıların Amaethon'a savaş açması sonucunda erkek kardeş Gvydion, savaşmaları için ağaçları birer savaşçıya dönüştürmüş ve bu savaşta Tanrıları yenmişlerdir (Öztürk, Folklor ve Mitoloji Sözlüğü, 2009, s. 78).

3.3. Ağaç-İndaji (Afrika Mitolojisi)

İndaji, bir avcı olup avlayacağı hayvanları ıslık çalarak kendisine doğru çağırmıştır. Avladığı hayvanlar birden aslana dönüşüp ona saldırmaya kalkışınca, kendini aslanlardan kurtarmak için ağaca dönüştürmüştür (Öztürk, Afrika Mitoloji Sözlüğü, 2017).

3.4. Ağaç-Genç Kız ve Genç Kadın (Hint Mitolojisi)

Eski inanışlar incelendiğinde doğanın, insan müdahalesi ile harekete geçildiğine inanılmaktadır. Hindistan'da bir kız veya genç bir kadının ağaca dokunmadığı ya da tekme atmadığı sürece çiçek açmadığı düşünülen bir ağaç (aşoka) vardır. Sadece kadınlara tepki vererek çiçek açan bu ağacın, doğurganlık sembolünden kaynaklı, kadınları seçtiği düşünülebilir. Ağaca dokunulması, tekme atılması kadınların bu güçlerini ağaca vermesi ile ağacın çiçek açıp meyve vermesini sağlar (Zimmer, 2004, s. 82).

3.5. Ağaç-Massassi (Afrika Mitolojisi)

Bakire bir kadın olarak bilinen Massassi, kocasına ağaç, ot ve çalılar doğurmuştur (Öztürk, Folklor ve Mitoloji Sözlüğü, 2009, s. 679).

3.6. Ağaç-Epimeliadlar (Yunan Mitolojisi)

Koyunlar ile ilgilenen Nymphalar, bir gün dans ederken çobanların dikkatlerini çeker. Çobanlar onların peri olduğundan habersiz onlardan daha iyi dans edebileceklerini söyleyerek perilerle dalga geçer. Sinirlenen periler çobanların meydan okumasını kabul ederek onları izlemeye başlar. Fakat berbat dans eden çobanlar yenilgiye uğrarlar ve karşılığında onları ağaca dönüştürürler. Orada yaşayan yerliler ise geceleri çobanların inleme seslerini duydukları iddia edilmektedir (Grimal, 2012, s. 171).

3.7. Ağaç-İsis/Osiris (Mısır Mitolojisi)

Ana tanrıca İsis en önemli tanrılardan biri olarak tanınmaktadır. Bununla birlikte büyü yapma konusunda çok ünlüdür. Osiris erkek kardeşi olup aynı zamanda da İsis'in eşidir. Osiris, babası Geb tarafından dünyevi krallığın başına oturtulur. Fakat bu duruma sinirlenen bir diğer kardeşi Set, Osiris'i öldürür onu parçalara ayırır ve ceset parçalarından kurtulmak için bir tabut ile nehre bırakır. Tabut Mısır'dan Byblos'a kadar suya kapılır ve gider. Orada tabuttan bir ağaç filizlenir. İsis ise hem kardeşi hem de eşi olan Osiris'in hasreti ile cesedini aramaktadır. Byblos'da olduğunu öğrenince hemen gider ve sarayına Osiris'in ağacını yerleştiren Firavun'dan onu ister. Osiris'i büyü ile hayata döndürmek isteyen İsis, Osiris'in penisi dışındaki tüm parçalarını toplar. Penisi için yerine yeni bir organ yapmıştır. Tüm tanrıların yardımı ile onu mumyalar ve diriltir (Vural Arslan, 2016, s. 127).

3.8. Akanthus- Akantha (Yunan Mitolojisi)

Akanthus bitkisi Yunan ve Romalılar için değişimin ve gücün sembolü olarak bilinmektedir (Garden & Olorenshaw, 2019, s. 34). Antik Yunan mimarisinde korint düzeninde önemli yere sahiptir. Sütun başlarında süslemeler için sıkça kullanılan bir bitki motifidir. (Kılıçoğlu, Araz, & Devrim, Meydan Larousse, 1992, s. 206)

Tanrı Apollon, Akantha isminde bir Nympha'ya (su perisi) âşık olur. Fakat tanrının aşkına karşılık gelmemiş ve bu onu çok sinirlendirmiştir. Reddedilmeyi

kabullenemeyen Apollon, güzeller güzeli Akantha'yı akanthus bitkisine dönüştürür (Beeton, 1871, s. 2).

3.9. Akçaağaç- Pek Şakacı (Çin Mitolojisi)

Çin mitlerinde adı geçen savaş tanrısı Pek Şakacı (Chi You), silah üretebilecek metal ham maddeyi bulmuştur. Diğer tanrılar için bu bir tehdit haline gelmiş ve telaşa kapılmışlardır. Bunun üzerine Ejderhaya (Ving Long), Pek Şakacıyı hapseder ve idam eder. Öldüğünde ayağında bulunan prangalar, toprağa karışarak küçük bir Akçaağaç Ormanına dönüşmüştür (Birell, 2016, s. 73).

3.10. Asma-Oretheus'un Köpeği (Yunan Mitolojisi)

Oretheus, Yunan Mitolojisinde Aitolı Kralı olarak bilinmektedir. Oretheus'un köpeği bir gün doğum yapar ve herkes şaşırmış bir şekilde ne olduğunu anlamaya çalışır. Köpek bir odun parçası doğurmuştur. Şaşkına dönene kral ve etrafındakiler bunun sebepsiz olmadığını düşünerek odun parçasını toprağa gömerler. Bir süre sonra o topraktan asma filizlenmiştir (Grimal, 2012).

3.11. Asma/Diş Budak/ -Ask/Embla (İskandinav Mitolojisi)

Tanrı Bor ile Bestla'nın üç çocuğu Ve, Vili, Odin deniz kenarında yürürken iki ağaç parçasına rastlarlar. Bu karşılırlarına çıkan ağaçlardan biri dişbudak diğeri ise asmadır. Ellerindeki bu ağaç parçalarını birer insan formuna dönüştürerek onlara nefes, hayat, algı, hareket, konuşma, duyma ve göreme yetilerini verirler. Daha sonra kıyafetleri ile onlara birer isim vererek insan ırkı yaratılmış olur. Erkeğin adına Ask (Dişbudaktan yaratıldı), kadının adını Embla (Asmadan yaratıldı) olarak koymuşlardır (Page, 2017, s. 106).

3.12. Badem-Agdistis (Yunan Mitolojisi)

Badem, baharın gelmesi ile ilk meyvesini veren ağaç olup, yaşamın, aşkın ve içinde sakladığı çekirdeği ile doğuranlığında sembolüdür (Garden & Olorenshaw, 2019, s. 88).

Baş Tanrı Zeus, bir gece öyle bir rüya görür ki gördüklerinin etkisi ile yeryüzüne fıskıran spermi toprağa ulaşır. Yeryüzüne ulaşan spermi çift cinsiyetli, Tanrı Attis'in hem baş düşmanı hem de aşığı olarak bilinen Agdistis'i dünyaya getirir (Leeming, 2018, s. 398). Tanrılar ise Agdistis'i hadim ederler, cinsel organının yere düşmesi ile topraktan Badem Ağacı filizlenir (Grimal, 2012).

3.13. Badem-Phyllis (Yunan Mitolojisi)

Trakyalı prenses olan Phyllis (Kılınç, Mitoloji Sözlüğü -I-, 2018, s. 205), Truva savaşından dönerken gemisi Strymon nehrinde durmuş olan Demophan isminde genç yakışlı bir asker ile tanışır. Birbirlerine aşık olan iki genç kısa süre içerisinde evlenirler (Öztürk, Folklor ve Mitoloji Sözlüğü, 2009, s. 793). Mutlu mesut yaşarlarken, Demophan, savaş için Truva'ya gider. Günler geçer, haftalar geçer, aylar, yıllar geçer Demophan dönmemiştir. Phyllis'in aklında sevgilisinin gelmeyişinin ölümünden başka bir açıklaması yoktur. Deliye dönen Phyllis çok acı çeker ve intihar eder. Tanrılar bu güzel kızın haline çok üzülürler ve onun cansız bedenini bir badem ağacına dönüştürürler. Artık aradan zaman geçmiş Demophan savaştan dönmüştür. Phyllis'in özlemi ile yanıp tutuşan eşi, karısını hiçbir yerde bulamaz ve çok geç olmadan öldüğünü öğrenir. Badem ağacına feryatlar içinde sarılan Demophan ağlar ve gözyaşları ağacın bedenine dökülür, badem ağacı çiçeklerini açar (Garden & Olorenshaw, 2019, s. 88).

3.14. Bambu/Dut Ağacı/Üzüm-İzanagi/İzanami (Japon Mitolojisi)

Japon mitolojisinin yaradılış efsanesinde, ilk Tanrılar olarak bilinen İzanagi ve İzanami her birlikte olduklarında evrene yeni bir Tanrı getirmekteydi. İzanami, bir gün ateş Tanrısını doğurur ve yanarak ölürken Yeryüzü tanrısı ile su tanrıçasına da

hayat verir (Rosenberg, 2003, s. 1379). İzanami'nin ölümüne ve ölümler ülkesi Yomi'ye gitmesine (Gezgin, 2018, s. 176) sebep olan Ateş Tanrısı ise Yeryüzü Tanrısı ile evlenir ve bir kız çocukları olur. Bu kız saçları ile yerden Dut Ağacı ve İpek Böceği filizlendirirken göbeğinden ise beş çeşit tahıl doğar. İzanagi ise ölen karısının intikamını almak için oğlu olan Ateş Tanrısını kılıcı ile üç parçaya ayırır. Parçalar ise ayrı ayrı üç Tanrıya dönüşür. İzanagi'nin acısını dinmemiş ve karısını hala çok özliyordur. Kavuşmak için ölümler ülkesi Yomi'ye yola koyulur. Gittiğinde “Bu zorlu ve korkunç yoldan senin için geldim, sensiz yaşamıyorum dayanamıyorum lütfen benimle gel” der. Fakat İzanami bu sözler karşısında pek mutlu olmaz çok geç kaldığını gelmeyeceğini Yomi'nin meyvesinden tattığını ve artık buradan çıkmayacağını söyleyerek gitmesini dile getirir. Karısını burada bırakmak istemeyen İzanagi tüm söylemlere rağmen gitmeyince bir ateş yakarak İzanami'yi görmek ister etraf aydınlanır, karşısında karısının çürümüş, kurtlanmış bedenini gördüğünde şaşkınlığını gizleyemeyerek korkar ve burası çok korkunç bir yer der. İzanami utanır, öfkelenir ve bedenin o halini kocasının görmesinden rahatsızlık duyarak onu cezalandırır. Peşine Yomi'nin en çirkin kadınları takar, İzanagi kaçmaya başlar aralarındaki mesafe azalınca korku içerisinde kafasındaki başlığı arkaya fırlatır ve şapkası salkım salkım üzümlere dönüşür. Peşindeki kadınlar üzümleri görünce yemeye başlamıştır, aralarındaki mesafe açılır. Üzümleri yiyip bitiren kadınlar tekrar koşmaya başlarlar. İzanagi kadınların kendine yaklaştığını gördüğünde saçındaki çok dişli tarağı alır toprağa fırlatır. Tarak bambularda dönüşür ve bir süre daha kadınları oyalar. Bu süreçte İzanagi Yomi'nin aydınlığa olan geçitten sınırına ulaşır kadınlar bu geçitten geçemez peşinden gelmezler ve bu günden sonra Tanrı İzanagi hiçbir zaman Yomi'ye asla ayak basmaz (Rosenberg, 2003, s. 1389).

3.15. Bitki-Enki (Sümer Mitolojisi)

Sümer mitolojisinde zekâ ve su Tanrısı olarak tanınan Enki (Leeming, 2018, s. 406) ütopya diye tarif edeceğimiz kötülüklerin barınmadığı Dilmun ülkesinde yaşayıp, karısı Ninsikilla ile mutluluk içerisinde yaşam sürdürmektaydı. Bu mükemmel ülkede hayvanlar bile hırçın değildi. Hiçbir öfke, nefret, kötülük barınamayan çok güzel bir yerdi. Fakat tek bir eksiği vardı ki oda tatlı su idi. Ninsikilla bir gün

Enki'ye artık bu soruna çözüm bulmasını söyler, Enki karısının üzülmelerini istemez ve Güneş Tanrısı Utu'dan yardım ister. Utu, bu isteği geri çevirmeyerek ülkenin dört bir yanına tatlı su kaynağı yerleştirir. Dilmun'da Tarım alanları bereketlenir, bol bol ürün elde ederler. Enki Ninhursag (Toprak ana)'ı dölleyerek çok sayıda Tanrılar, Tanrıçalar yaratır. Bunların birçoğu ile birlikte olur ve yeni yeni tanrılar, tanrıçalar doğmaya başlar. Bu Tanrıçalardan biriside Uttu (Bitki Tanrıçası) dur. Gördüğü her Tanrı ile birlikte olmak isteyen Enki'ye bu kez Toprak ana karşı çıkar ve Uttu ile hemen birlikte olmayacağını bir şartı olduğunu dile getirir. Enki'den hıyar, üzüm ve elma ister. Eğer getirirse birlikte olabileceklerini söyler. Enki için bu istekler pek zor olmaz, hemen meyveleri getirir. Uttu'yu döllemesi ve karşılığında 8 bitki dünyaya gelir. Enki merak içerisinde bu bitkilerin tadına bakmak ister ve farkında olmadan hepsini yer bitirir (Gezgin, 2018, s. 94).

3.16. Buğday/Fasulye/Pirinç-Amaterasu/Besin Tanrıçası (Japon Mitolojisi)

Ay Tanrıçası ile besin arasında anlaşmazlık çıkar ve ay tanrıçası besin tanrıçasını öldürür (Gezgin, 2018, s. 156). Tanrıçanın ölümünü duyan üst evreni yöneten ulu güç olarak betimlenene Amaterasu çok üzülür (Akbay, 2014, s. 6). Besin tanrıçasının ölmesi yeryüzündeki insanların aç kalmasına sebep olunca Amaterasu besin tanrıçasının bedenini tahıllara, pirince, buğdaya, fasulyeye ve ata, öküze, ipek böceğine dönüştürmüştü ve insanlar açlıktan ölmeden yardım etmiştir (Gezgin, 2018, s. 156).

3.17. Buğday-Yılan (Türk Mitolojisi)

Ordu'nun bir köyünde yoksullara yardım eden bir derviş yaşarmış. Fakirlerin dostu olan bu derviş ihtiyaç sahiplerine ücretsiz buğday dağıtır ve bununla mutlu olurmuş. Bir gün namaz kılarken yardıma muhtaç bir misafiri gelir, gelini misafiri çok bekletmemek için eline çuval alır, buğdaylarla dolu olan odanın kapısını açar. Gördüklerinin karşısında şaşkınlık içerisinde donup kalır, odanın tavanında ağzından buğday akıtan bir yılan ile göz göze gelir ve odanın sırrını bozduğu için yılan ve buğdaylar yok olur (Demir, 2013, s. 265).

3.18. Ceviz-Karya (Yunan Mitolojisi)

Pronaks ile Dion çiftinin üç kızı olur. Bunlar Orphe, Lyko ve Karya'dır. Bir gün ailecek, Tanrı Apollon ile karşılaşılır ve kızlara Apollon kehanet gücü vermek ister. Fakat bunun karşılığında kendilerini ilgilendirmeyen hiçbir konuyu merak etmemelerini ve tanrılara her daim saygı duymaları şartını koşar. Kızlar kuralları kabul eder ve mutluluk içerisinde yaşamaya devam ederler. Lakin bir gün Dionysos (Şarap Tanrısı) evlerine misafir olur ve üç kız kardeşten Karya'yı görür görmez aşık olur. Karya'da ona karşılık verince kızlar Dionysos'u araştırmaya neler yaptığını öğrenmeye başlarlar. Apollon bu yaptıklarını öğrenir öğrenmez Orphe ve Lyko kayaya, Karya'yı ise ceviz ağacına dönüştürür (Grimal, 2012, s. 152).

3.19. Çam Ağacı-Dryope (Yunan Mitolojisi)

Çam Ağacı, erkekliğin sembolü olup Roma mitolojisinde Bacchus ile ilişkilendirilmektedir (Wilkinson K. , 2019, s. 94). Eurytos'un kızı Dryope, tanrıların hoşlarına gidecek şarkılar öğrenmek istemektedir. Hamadryadlardan(orman perileri) yardım ister ve bu istek geri çevrilmez. Perilerin yardımları sayesinde Apollon'un hoşuna gidecek şarkılar söyler. Apollon Dryope'ye âşık olmuştur. Apollon ile aşk yaşayan Dryope hamile kalmış ve Amphissos isminde bir erkek çocuk doğurmuştur (Kılıçoğlu, Araz, & Devrim, 1992, s. 524). Küçük çocuğu ile ormanda dolaşan Dryope, karşılarında çiçekleri açmış bir kiraz ağacı görünce dayanamayıp oğlu Amphissos'a koparıp vermek ister. Fakat çiçeği koparttığı anda ağacın dallarından kanlar akmaya başlar, o bir ağaç değil aslında; Priapos (bereket tanrısı) dan kaçan Lotis isminde bir Nympha(su perisi)dır. Kendisini korunmak için kiraz ağacın dönüştürmüştür. Çok sinirlenen Nympha, Dryope'yi hemen orada çam ağacına dönüştürür (Kılınç, Mitoloji Sözlüğü -I-, 2018, s. 195).

3.20. Çam Ağacı-Piyts (Yunan Mitolojisi)

Çobanların, sürülerin ve ormanın tanrısı Pan'ın sevgilisi, Piyts bir nympha(su perisi)'dir. Güzel periyi aynı anda hem Pan, hem de Boreas sevmekteydi. Pitys ise Pan'ın sevgilisi olmuştur. Fakat su perisi Pan'ı sevmemekteydi. Bir gün Pan'dan

kaçar ve kendisini bir tepeden aşağıya atar. Pitys'e çok acıyan ve üzülen tanrılar onun cansız bedenini bir çam ağacına dönüştürür (Grimal, 2012, s. 640).

Ağaçlar arasında kesildiği zaman ölen ve kesinlikle tekrar filizlenmeyen türdür çam ağacı (Tulay, 2018, s. 116).

3.21. Çam Ağacı/Menekşe-Attis (Yunan Mitolojisi)

Sangarios'un kızı bir gün badem ağacından bademler yer ve toplar. Topladıklarını ise göğsüne saklar. Sakladığı bademlerden hamile kalarak Attis adında güzeller güzeli bir erkek çocuğu dünyaya getirir. Çocuğa bakamaz ve onu tek başına dağa bırakarak uzaklaşır. Vakit geçer.. Attis yakışlı bir delikanlı olur ve görür görmezde Agdistis (Zeus'un yeryüzüne düşen sperminden doğan çift cinsiyetli bir kişi)ona âşık olur. Attis ise ondan nefret eder istemez her koşulda ondan uzaklaşmak ister kaçır. Gün gelir Attis Pessinus'da kral Midas'ın kızı Phrygia ile evlenme kararı almıştır. Bu durum Agdistis'in kulağına gider ve kıskançlıktan gözü döner. Sinirlenip, tıpkı zamanında kendisine yapılan gibi Attis'in cinsel organını keser ve bunun sonucu olarak Attis ölür. Pişmanlık duyar, sinirle gözünün döndüğünü fark ederek aşık olduğu kişiye yaptıklarının verdiği ıstırap onu kahreder ve tanrılara yalvarır. Tanrılar ona acır cansız bedenini çam ağacına dönüştürürler. Phrygia ise umutsuzluğa kapılarak intihar eder. Kybele kızın cansız bedenini toprağa gömer ve mezarının üzerinden menekşeler filizlenir (Suad, 2014, s. 80,88) (Erhat, Mitoloji sözlüğü, 1996, s. 51).

3.22. Çam İğnesi-Kuzgun (K. Amerika Mitolojisi)

Yeryüzüne aydınlığı getiren bir kahraman olarak tanınan Kuzgun, bir gün çam iğnesine dönüşür ve gökyüzü hâkiminin kızının su doldurduğu kaba uçar, suya karışır ve kız su içerken Kuzgun'u yutar. Bu sayede gökyüzüne ulaşır bir kutuda sakladıkları Ay'ı çalarak bir kuşa dönüşür yeryüzüne döner (Rosenberg, 2003, s. 2047).

3.23. ay-Rahip (Japon Mitolojisi)

ay'ın ilk olarak Çin'de bulunup, ömrü uzattığı ve kan cıvıltıcı özelliğı olduğundan insanlar tarafından çok ilgi görmüştür (Mackenzie, 1996, s. 152).

Budist bir rahip tüm dünyevi olaylara kendisini kapatarak Buda'ya adanmıştır. Yıllarca dua etmiş ve gözlerini kırpmamıştır. Bir gün gözünün kapağının, alt göz kapağına doğru düştüğünü hissedince göz kapağına sinirlenir ve göz kapağını keser toprağı atar. Göz kapağı toprağı karışarak çay'a dönüşür. Çayın uyku açıcı olduğu etkisi bu hikâye ile anılmaktadır (Gezgin, 2018, s. 53).

3.24. ınar Ağacı-Platanos (Yunan Mitolojisi)

Platanos'un İki dev olarak bilinen kardeşleri Aloadlar ölür. Platanos erkek kardeşlerinin ölümüne üzölür ve ınar ağacına dönüşür (Grimal, 2012, s. 640).

3.25. iek-Blodeuwedd (Kelt Mitolojisi)

iek, yeniliğın, ilkbaharın, gençliğın ve güzelliğın sembolü olarak bilinmektedir (Garden & Olorenshaw, 2019, s. 147). Blodeuwedd ismi iek yüz anlamına gelmekte olup genç kadının çeşitli çiçeklerden yaratıldığına inanılır (Wilkinson P. , 2010, s. 124).

3.26. Çiğdem-Crocus (Roma Mitolojisi)

Crocus, orman perisi olarak bilinen Smilax'a görür görmez aşık olur ve aşkından bıçare olarak iğdem çiçeğine dönüşür (Doğın, 2019, s. 57).

3.27. uha ieğı- Paralisos (Roma Mitolojisi)

Prima rose (ilk gül) olarak da bilinen uha, temiz kalplılığın, saf sevginin ve aşkın sembolüdür (Wilkinson K. , 2019, s. 82).

Priapus ve Flora'nın kızları olan Paralisos'un sevgilisi Melicerta ölür, bu ölümün ardından yasını, kederini ve hüznünü atlatamayan Paralisos'un acısını dindirmek onu ailesi, çuha çiçeğine dönüştürürler (Doğan, 2019, s. 69).

3.28. Dağ Lalesi-Adonis (Yunan Mitolojisi)

Smyrna, tanrılar tarafından bir ağaca dönüştürüldüğünde, Adonis'e hamiledir. Bir ağaç tarafından Naiad'lar (nehir perileri) yardımı ile çocuğunu doğurmuştur (Ovidius, 2017, s. 248). Adonis'i gören Afrodit ve Persephone kavga etmeye başlarlar. Bu anlaşmazlığının sebebi Adonis'in çok yakışıklı olmasıyla ilişkilendirilip iki tanrıçanın da onu istemesidir. Zeus bu konu üzerine bir karar alır ve yılın dört ayının yeryüzünde(Afrodit'te), dört ayının da yeraltında (Persephone'da) kalmasını, diğer kalan dört ayını ise Adonis'in tercihinin bıraktığını açıklar ve tartışmaya son verir. Adonis'in tercihi ise sekiz ayını Afrodit'in yanında geçirmektir (Günseren, 2009, s. 5). Afrodit'in sevgilisi Ares bu duruma öfkelenerek üzerine yabandomuzu salar ve domuz tarafından ağır yaralanan Adonis kan kaybından ölür. Toprağı ıslayan kanları dağ lalelerine (gül, gelincik, yer şakağı olarak da geçmektedir) dönüşür (Grimal, 2012, s. 5).

3.29. Defne Ağacı- Daphne (Yunan Mitolojisi)

Apollon ve Daphne miti ile ölümsüzlük sembolü haline gelen Defne Ağacı, zafer, yenilenme ve barış anlamlarına barındırır. K. Afrika'da ise tüm kötülükleri arındırdığına inanılır (Wilkinson K. , 2019, s. 94). Eros aşk okunu Apollon'a, nefret okunu Daphne(su perisi)'ye atar. Apollon aşkından gözü dönmüş bir şekilde Daphne'nın peşini bırakmaz ve onu kovalar. Kız korkar tam yakalanacağı anda babasına yalvarır (Grimal, 2012, s. 137).

“...Kaldır güzelliğimi, kurtar beni. Bir gevşeme başlamış elinde, kolunda yavaştan, yakarınca, İncecik kabuklar örtmüş yumuşacık göğsünü, saçları yaprağa dönüşmüş, kolları dallara. Birer kök olmuş çevik ayakları toprakta sımsıkı, başı ağaç doruğu, alımlılığı kalmış bir...” (Ovidius, 2017, s. 37)

Apollon ise aşkının kolları arasından defne ağaca dönüşmesiyle defneyi kutsal ağaç ilan eder ve hiçbir zaman kaybolmayan yeşil rengiyle yapraklarından kendine taç yapar, aşkını sonsuza kadar yanında taşır (Grimal, 2012, s. 137).

3.30. Defne Ağacı-Napolyon ile Kız (Türk Mitolojisi)

Fransa Hükümdarı Napolyon, Tarsus'a gittiğinde bir kız ile karşılaşır ve bu kıza aşık olur. Her gördüğünde peşine takılır, kız ise tam tersi ona karşı bir ilgisi yoktur ve bu davranışı sürekli kızını rahatsız etmektedir. Bir gün artık çok bunalır, Tanrıya yalvarır kurtulmak istediğini dile getirir. Bu yakarışın üzerine kız defne ağacına dönüştürülür (Demir, 2013, s. 73).

3.31. Dut Ağacı-Yi Yin (Çin Mitolojisi)

Dut Ağacı, Türk inanışlarında evin bereketi ve mutluluğudur. Bir evin inşaatı başlamadan dut ağacı dikilmekte ve bu buna 'duygulu bir ağaç dikme' geleneği denmektedir (Gezgin, 2018, s. 64).

Geleneklerinde en iyi devlet adımı olarak bilinen Yi Yin (Eberhard, 2000, s. 337) ile annesine rüyalarında, onlara kesinlikle arkalarına bakmamaları gerektiği söylenir. Merak içersinde arkalarına dönüp bakma isteği duyan anne ile oğlu mahvolmuş şehri gördüklerinde ceza olarak dalgalı bir nehir üzerinde, dut ağacı gövdesine dönüşürler (Birell, 2016, s. 73).

3.32. Dut-Thisbe ve Pyramus (Yunan Mitolojisi)

Pyramus isminde Babil'li genç bir delikanlı ve komşu kızı olan Thisbe, birbirlerine tutku ile seven iki âşıklardır (Kılınç, 2018, s. 228,301). Fakat aileleri ilişkilerini onaylamaz ve kaçmaya karar verirler. Ninusun türbesinde, dut ağacının altında buluşmak için plan yapan iki sevgili akşam olmasını heyecan ile beklerler (Suad, 2014, s. 51). Buluşma yerine ilk gelen Thisbe olur ve dut ağacının altında beklemeye başlar. Fakat arkasından gelen bir ses onu ürkütmüş ve bakmaya korkmuştur. Sesin geldiği yöne dönen genç kız bir aslan ile göz göze gelmiştir. Ağzında avladığı

hayvan ve onun yere akan kanlarını gören kız korkup kaçarken, aslana elbisenin eteğini kaptırır ve korku ile oradan uzaklaşır. Pyramus ise heyecan ile sevgilisine kavuşmanın sevincini yaşarken dut ağacın dibine gelir ve Thisbe'nin henüz gelmediğini düşünür. Fakat yerde, kanlar içinde Thisbe'ye ait olan elbisesinin bir parçasını gördüğünde dünyalar başına yıkılır. Sevdği kadının öldüğünü düşünen delikanlı bu acı ile yaşamayacağını, onsuz yaşamın hiçbir anlamı olmayacağını dile getirir ve kılıcının göğsüne saplayarak dut ağacının dibinde intihar eder. Vakit geçer ve genç kız aslan artık gitmiştir diyerek buluşma yerine tekrar döner. Ağacın beyaz dutları kırmızı olmuştur, kız bu duruma çok şaşırır nasıl olur diye düşünürken yaklaştığında ağacın dibinde sevdiği adamın cansız bedeni ile karşılaşır. Ağacın dibi sevdiği adamın kanı ile dolmuştur. Toprağa karışıp ağacın köklerine ulaşan kanlar dutları kırmızıya dönüştürmüştür. Thisbe gördüğü görüntü karşısında, kanlar içindeki kılıcı alıp intihar eder ve sonsuza kadar karadut bu iki aşkın sembolü olur (Beydiz, 2016, s. 19).

3.33. Ekmek Ağacı-Ulu (Hawaii Mitolojisi)

Yoksul bir aile, yiyecek hiçbir besin bulamazken bir gün Ulu ismindeki babaları açlıktan ölür. Ailesi büyük acı içerisinde Ulu'yu gömerler. Gece yaprak sesleri kulaklarına gelmeye başlayan aile, sese doğru ilerlerler ve gördükleri Ulu'nun mezarında çıkan bir Ekmek Ağacıdır. Şaşkınlık içerisinde ağaçtan meyveleri toplar ve karınlarını doyururlar (Gezgin, 2018, s. 66).

3.34. Elma-Melos (Yunan Mitolojisi)

Elma, günahın yasağın sembolü olarak bilmesinin yanı sıra Kelt kültüründe ölümden sonra yaşamı ve bereketin sembolüdür. Yuvarlak formu ile de sossuzluğu işaret eder (Wilkinson K. , 2019, s. 89).

Adonis'in yakın arkadaşı olan Melos, Pelia isminde bir kız ile evlenir ve bir çocukları olur. Onun da ismini Melos koyarlar. Bir gün en yakın arkadaşı Adonis Yaban domuzu tarafından saldırıya uğrayıp ölünce, Melos bu acıya dayanamaz ve bir ağaca kendini asarak intihar eder. Karısı ise kocasının ölümüne kahrolur, oda kendini aynı ağaca asar ve ölür. Aphrodite bu karı kocanın durumlarına üzülür ve Melos'u o

ağacın meyvesine (elmaya), Pelia'yı bir kuşa dönüştürür (Grimal, 2012, s. 477).

3.35. Fesleğen-Tulası (Hint Mitolojisi)

Fesleğen, kötülüğün tılsımı ve cenaze ile ilişkilendirilmektedir (Wilkinson K. , 2019, s. 88).

Her şeyin yaratıcısı olarak inanılan ilahi bir varlık olan Vişnu'nun 8. Yüzü olan tanrı Krişna'dır (Bose, s. 120,140). Krişna bir gün Tulası adında bir ölümlüye âşık olur ve onun ölümsüz olmasını istediği için bedenini bir fesleğene dönüştürür (Gezgin, 2018, s. 76).

3.36. Gelincik-Galinthias (Yunan Mitolojisi)

Gelincik, birinci dünya savaşında ölen askerlerin kanlarından filizlendiğine inanılan bir çiçektir. Bereketin sembolü olarak bilinir (Wilkinson K. , 2019, s. 85).

Alkmene, Herakles'e hamile kalır. Hera'nın genç kıza sinirlmesiyle Moiralar ve Eilithyia Alkmene'nin doğum yapmasını engellerler. Genç kız acı çekmeye başlar, çocuk günden güne karnında büyür ve karnı patlayacak hale gelir. Arkadaşı Galinthias kızın haline acır ve bir plan yapar. Tanrıçalar yapılan planın farkına varırlar ve sinirlenip Galinthias'i gelinciğe dönüştürürler. Alkmene ise Herakles'i ağzından doğurur (Grimal, 2012, s. 206).

3.37. Gökbaş Çiçeği-Cyane (Roma Mitolojisi)

Cyane isminde doğaya çiçeklere âşık bir genç kız yaşamaktadır. Sürekli kendine çiçeklerden taşlarla yapar kırlarda mutluluk içerisinde dolaşmaktadır. Sürekli mavi elbise giyen bu genç kız, bir gün Gökbaş çiçekleriyle dolu masmavi bir yerde ölür. Flora ise bu genç kızın öldüğünü görür ve çiçeklere olan sevginden dolayı onu - Gökbaş çiçeğine dönüştürür (Doğan, 2019, s. 57).

3.38. Gül-Adonis (Roma Mitolojisi)

Saflığı, aşkı ve romantikliğin temsili olarak bilinen gül, güzellik tanrıçası

Aphrodite'in (Venüs) kutsal sembolü ve amblemidir (Wilkinson K. , 2019, s. 126). Venüs'ün(güzellik tanrıçası) oğlu Cupido(aşk tanrısı) okları ile oynarken, annesini farkında olmadan ok ile yaralar. Aşk kokunun etkisi ile Adonis'i gören Venüs ona âşık olur. O olmadan hiçbir yere gitmez ve onsuz yapamaz hale gelir. Aşklarını doludizgin yaşarlar ve bir gün Adonis'e yabanî hayvanlara karşı dikkatli olması söyler. Fakat Adonis bunu umursamaz ve bir yabandomuzu tarafından öldürülür. Venüs yas tutar ve sevgilisinin bedenini hep hatırlayacağı anacağı bir güle dönüştürür. Gülün dikenlerine dokunduğunda eli kanar, toprağa damlayan kandamları ise beyaz güle kırmızı renk verir (Çetindaş, 2013/1, s. 17).

3.39. Gül-Chloris (Yunan Mitolojisi)

Chloris(çiçek tanrıçası), gezerken yerde bir perinin cansız bedenini ile karşılaşır ve onu bir güle dönüştürür. Güle dönüştürürken de tanrılardan yardım ister. Dionysos çiçeğe güzel bir koku, Afrodit ise güzellik verirken, Apollon ışıklarını çiçeğin üzerine yansıtır, Zefhirus(rüzgâr tanrısı) ise gülün üzerinde duran bulutları açar ve tanrıların hep birlikte bir bedenden dönüştürdükleri gül ortaya çıkar (Çetindaş, 2013/1, s. 15).

3.40. Gül-Venüs (Roma Mitolojisi)

Venüs(güzellik tanrıçası), dalgalar arasından oluşarak doğar ve kumsala adımın atar. Ayağını bastığı kumsalda güller filizlenir (Çetindaş, 2013/1, s. 19).

3.41. Günebakan-Klytia (Yunan Mitolojisi)

Resim 3.1.Morgan Evelyn de,Clytie, Yağlıboya, 1887

Erişim: <http://www.sothebys.com/en/auctions/ecatalogue/2017/european-art-n09648/lot.9.html>

Çin’de ebedi yaşamı simgeleyen günebakan çiçeği kul köle tanımı ile ilişkilendirilmektedir (Wilkinson K. , 2010, s. 84).

Klytia isminde tanrıçaları ve perileri güzelliği ile kıskandıracak güzeller güzeli bir kız yaşamaktadır. Kendisini yaşlı babasına adanmış ve ona bakmaktan başka hiç bir meşguliyeti yoktur. Bir gün nehrin kenarında şarkı söylerken sesi tanrı Apollon’un kulağına gider. Apollon, bu büyülü sesin kime ait olduğunu merak ederek Klytia’yı bulur. Daha önce hiç görmediği güzelliğe, saflığa ve zarafete sahip olan bu kıza görür görmez aşık olur. Duygularının, hissettiklerinin karşılığı olduğu Klytia’nın bakışlarından anlaşılmaktadır. Öyle derin, öyle ıslıl ıslıl bakar ki, Apollon kıza daha derinden bağlanır. Kendisi ile Olympos’a gelmesini teklif eden Apollon reddedilir. Şaşkına dönen tanrı sebebini sormaya kalmadan Klytia babasının bırakamayacağını çok yaşlı, yardıma muhtaç olduğunu başka kimsesi olmadığını söyleyerek hüznlenir. Apollon babasını iyileştirebileceğini ve karşılığında Olympos teklifini tekrar düşünmesini ister. Klytia’yı bu teklif çok mutlu etmiştir babasının tekrar iyileşeceğini, ayaklanacağını düşündükçe ve sevdiği adamla Olympos’a gideceği hayalini kurdukça mutluluktan neredeyse havalara uçuracaktır. Her şey yolundadır. Babası ayaklanmış, sevdiği adam yanındadır. Ebedi bir mutluluğa doğru gittiğini sanan güzel kız Olimpos’a adımını atmıştır. Günleri mutluluk içerisinde geçmektedir. Her zaman yan yana birlikte olan iki âşıktan Klytia, gün geçtikçe Apollon’a daha çok aşık oluyor, Apollon ise gün geçtikçe Klytia’ya aşkı azalıyor ve kurtulmak istiyordur. Babasını görmek isterse gidebileceğini sorun olmayacağını söyler. Kafasına koymuştur güzel kızdan ayrılmayı. Kız buna çok sevinir babasını çok özlemiştir. Dünya’ya kızı bırakır, bir gün sonra aynı yerden gelip kendisini alacağını söyler ve Olimpos’a geri döner. Klytia büyük aşkına veda ettiğinin farkında olmadan mutluluk içerisinde koşarak babasının yanına gider. Dolu dolu 1 gün geçiren baba kızın artık ayrılma vakti gelmiştir. Babasından ayrılma hüznünü, sevgilisine kavuşma sevinci bastırmaktır ve sahile giderek Apollon’u beklemeye başlar. 1 saat geçer Apollon yoktur. 10 saat geçer hala gelmemiştir... 24 saat 36 saat Apollon gelmez Klytia hala umut ederek oradan hiç ayrılmaz. Aç kalır, susuz kalır yine de “ya gelir beni bulamazsa” diyerek ayrılmaz sahilden. Deniz suyu ile günlerini geçirir ayakta kalmaya çalışır. Deniz suyu artık midesinde çok ağrılar

yapmaya başlar, ağırlara dayanamaz lakin hala aşkından pes etmez orada yığılır kalır, dünyaya gözlerini kapatır.

Apollon Klytia'nın bu hale gelmesine çok üzülür, kendini suçlar. Aşkından ölen kadının cansız bedenini kendinden mahrum etmemek için günebakan çiçeğine dönüştürür. Bu sayede güneş nereye dönerse yüzünü ona döner, güneş batınca kırılan kalbi gibi boynunu bükerek ve aşkını bekler (Yaşar, 2011, s. 83) (Kılınç, Mitoloji Sözlüğü -II-, 2018, s. 25).

3.42. Haşhaş-Mekon (Yunan Mitolojisi)

Tanrıça Demeter'in Atinalı sevgilisi Mekon, Demeter tarafından haşhaş bitkisine dönüştürülür ve Tanrıçanın kutsal bitkisi olarak kabul edilir (Grimal, 2012, s. 468).

3.43. Hayat Ağacı-Mahatala (İskandinav Mitolojisi)

Hayat ağacı, yaşamın ve varlığın sembolüdür.

Borneo halkınca, Mahatala(gergedan-kuş)'nın başlığı bir hayat ağacına dönüşmüştür. Başının üzerindeki ağaçta çiçekler, meyveler çıkar ve Mahatala'nın eşi bu meyveler ile beslenirdi (Gezgin, 2018, s. 88).

3.44. Hayat Ağacı-Tanrının Değneği (Çingene Mitolojisi)

İlk yaratılış hikâyesinde, her yer su ile kaplı, yeryüzü yoktur ve her şeyden önce ilk ağaç yaratılmıştır. Tanrı elindeki değneğini suya atar ve değnek hayat ağacına dönüşür. Sonra yeryüzünü yaratıp, o ağacın yapraklarından ilk insanları dünyaya indirir (Gezgin, 2018, s. 91).

3.45. Hellenion Otu ve Kekik-Helene (Helen, Helena) (Yunan Mitolojisi)

Zeus ile Leda'nın kızı olan Helene dünyalar güzeldir. Herkes onunla evlenmek ister ve güzel kız Menelaos ile evlenir. Paris kıskançlığı ile güzel Helene'yi Troya'ya kaçırmış ve on yıl sürecek olan Troya savaşının başlamasına sebep olur (Kılınç, Mitoloji Sözlüğü -I-, 2018, s. 281). Savaş boyu çok acılar çekmiş olan Helene, gizli

gizli gözyaşları dökmüştür ve bu gözyaşları kekik bitkisine dönüşmüştür. Helene üzüntü içerisinde delirir ve kendini asar, ağacın altında sihirli bir ot çıkmıştır adı hellenion otu olarak geçmektedir (Gezgin, 2018, s. 92/121).

3.46. Hünnap-Lotis (Yunan Mitolojisi)

Lotis, Priapus ırmağında bir nymphadır (su perisidir) (Ovidius, 2017). Tanrı Priapos'un ise karşılık bulamadığı aşkıdır. Bir gece Lotis'e yaklaşmaya çalışan tanrıyı gören Silenos'un eşiği, çok sesli bir şekilde anırır ve herkesi uyandırır. Ve tanrı kaçır gider. Lotis tüm hüznü ve pes etmişliği ile tanrılara dua eder. Artık yorulduğunu Priapos'dan kaçmaktan sıkıldığını söyleyerek bir bitkiye dönüşmek ister. Tanrılar onu kırmızı çiçekli bir hünnap ağacına dönüştürür (Grimal, 2012, s. 438).

3.47. İhlamur/Meşe-Baukis ve Philemon (Yunan Mitolojisi)

Resim 3.2.Ferdinand Hart Nibbrig, Philemon and Baucis, 100x120cm.1897

Erişim:<https://www.sothebys.com/en/auctions/ecatalogue/2007/modern-and-contemporary-art-am1029/lot.33A.html>

Meşe ağacı gücün, yüceliğin ve eşitliğin sembolü olarak bilinmektedir. İhlamur ile meşe, sevgiyi, saygıyı ve birbirlerine bağlılığı gösteren ortak bir hikâyede buluşurlar (Garden & Olorenshaw, 2019, s. 426,496).

Olympos'da canı sıkılan Zeus, oğlu Hermes'i çağırarak yeryüzüne inmeyi ve yoksul insanlar kılığına girerek vakit geçirmeyi teklif eder. Hermes bu teklifi kabul eder fakat bir şartı vardır ne olursa olsun pes etmeyecek, Tanrı kılığına bürünmeyeceğiz der. Oğlunun bu şartını kabul eder ve dünyaya inerler. Dolaşmaya başlayan tanrılar için hiçbir sıkıntı yoktur, lakin vakit geçtikçe acıkmaya susamaya başlarlar. Köyde bir kapıyı çalıp yardım isterler aç olduklarını ve gidecek bir yerlerinin olmadıklarını söylemeye kalmadan kapı yüzlerine kapanır. Şanslarını diğer evlerden yana deneyen tanrılara hiç kimse yardım etmez ve iki tanrı çaresizlik içerisinde bir tepede oturur düşünmeye başlar. Birbirlerine söz verdikleri için Olympos'a gitme düşüncesini sunamazlar, ikisi de çekinirler. Sonra bir ev görünür tepede birbirlerine bakarak oraya gidelim son şansımız olarak orası da yüzümüze kapıyı kapatırsa, Olympos'a gideriz diyerek yürümeye başlarlar. Kapıyı çalarlar ve yüzü gülücüklerle ıslı ıslı bakan Baukis kapıyı açar. Aç olduklarını yardıma ihtiyacı olduklarını söyleyen Apollon ve Hermes'i hemen içeriye davet eder ve eşi Philemon'u çağırır. Misafir sever tavırları ile tanrıları çok güzel ağırlayan iki çift onları şaşırtmışlardı. Durumları iyi değildi evleri küçücük ve eşyaları çok eskiydi fakat çok mutlulardı. Böyle bir koşulda ve yoklukta nasıl bu kadar mutlu huzurlu olduklarını düşünürken yüzünde bir tebessüm ile teşekkür eder tanrı Zeus ve dileyin bizde ne dilerseniz, siz bize bu zor zamanımızda yardım ettiniz sıra bizde der. İşte o zaman İki yaşlı çift anlar karşılarındaki iki misafirin tanrı olduklarını ve dileklerini dilerler. Birbirlerinin ölüm acısını yaşamamayı dileyen çift misafirlerini uyurlarken Zeus onlara sakın arkanızı dönüp köye bakmayın diye uyarır. Meraklarına yenik düşüne çift köye bakar ve karşılarında sular içinde kalmış, yerle bir olmuş manzara ile karşılaşılır. Tanrılar yüzlerine bir bir kapıları kapan köyü yerle bir etmiş ve evlerini başına yıkmıştır. Yardım sever çifte ise yeni bir ev, eşyalar ve yiyecekler vererek teşekkürünü eder. Mutlu ve huzurlu yaşamlarına devam eden yaşlı çift bir gün bahçelerinde dolaşırken, Baukis'in kollarından ihlamur dalları çıkmaya başlar. Philemon'un kollarından ise meşe dalları filizlenir. Birbirlerini çok sev karı koca korku ile sarılırlar ve birbirine

yapışık iki farklı ağaç olarak sonsuza kadar birlikte olurlar. Zeus'ta böylece sözünü yerine getirir (Ovidius, 2017, s. 203; Tulay, 2018, s. 94).

3.48. Ilgın Ağacı-Myrike (Yunan Mitolojisi)

Mürrüsafi ağacına dönüşen Adonis'in annesi Smyrna hikâyesinin başka bir versiyonudur.

Kıbrıs kralı Kinyras'ın güzel kızı Myrike babasını sarhoş eder ve onunla enest ilişkiye girer. Babası olanları anladığında öfkeden gözü döner ve Myrike'yi öldürmek için peşinden koşar. Tanrılar Myrike'nin yardım haykırıışlarını duyarak onu Ilgın ağacına dönüştürür (Grimal, 2012, s. 503).

3.49. Işığın Bitkisi-Maşye (İran Mitolojisi)

Adamotu bitkisinin hikâyesinin farklı versiyonudur.

Gayomard ölür ve gömüldüğünde toprağa yayılan döllerı tam kırk yıl sonra tek dallı bir ışıık bitkisi halinde filizlendirir. On beş adet yaprağı toplam on beş yılda yeryüzündeki ilk insanlar olan Matro ile Matroyao büyütmüş, olgunlaştırmış dünyaya getirmiştir (Curtis, 2016, s. 30).

3.50. Kamış- Syrigks (Yunan Mitolojisi)

Çoban Tanrısı Pan ile ilişkilendirilen kamış, Kelt kültüründe cadıları uzak tuttuğuna inanılan bir bitkidir (Wilkinson K. , 2019, s. 80).

Yarı insan yarı keçi olan tanrı Pan, eğlenceli birisi olarak bilinmektedir. İlk dönüşümünde tamamen keçi olup zamanla sadece belden altı keçi formunda kalmıştır. Boynuzları ve sakalları keçi bedeninde kalıp, yarı insan haline gelmiştir (Cömert, 2010, s. 90). Pan bir gün Arkadya bölgesinde Syrigks isimli nymphayı (su perisini) görür görmez âşık olur. Fakat Su Perisi tarafından reddedilen Pan kızın peşini bırakmaz. Syrigks kaçır Pan pes etmez kovalar, nefes nefese kalan peri kızını tam yakalanacakken kamış haline dönüşür ve böylelikle kurtulur. Kamışların

rüzgârın esintisi ile güzel ses çıkarttığını gören Pan, bal mumu ile kamışları birleştirerek kendine liri yani Syrigks kavalını yapmış olur (Erhat, Mitoloji sözlüğü, 1996, s. 1556).

Resim 3.3. Jan Berents, Pan and Syrinx, Kağıt üzerine guaj, 1708

Erişim:<https://www.sothebys.com/en/auctions/ecatalogue/2016/master-drawings-n09457/lot.220.html?locale=en>

3.51. Kamış/Karpuz-Kalamos ve Karpos (Yunan Mitolojisi)

Frigya nehir tanrısı olarak bilinen Maindros'un oğlu Kalamos, sazlık anlamına gelmektedir. Sebebi ise başına gelen bir olaydan kaynaklanmaktadır (Öztürk, Folklor ve Mitoloji Sözlüğü, 2009, s. 541). Rüzgâr tanrısı Zeyhyros'un oğlu Karpos ile çok yakın arkadaş olan Kalamos bir gün Maiandros nehrine giderler. Nehirde eğlenen gençlerden Karpos bir anlık dalgınlığa yenilerek doğulur. Tüm çabalara rağmen Kalamos, Karpos'u kurtaramaz. Üzüntüden kendini kaybeden Kalamos arkadaşının cansız bedenine bakarak kendini harap eder ve nehrin kenarında sazlıklara dönüşür. Karpos'un cansız bedeninden ise karpuzlar filizlenir (Günseren, 2009, s. 85).

3.52. Karaağaç/Kavak/Söğüt-Hesperisler (Yunan Mitolojisi)

Hesperisler, Atlas'ın kızlarıdır. İsimleri ise uzak batıda bulunan bir adadan alırlar ve orada yaşarlar. Üçkardeş, Hera tarafından altın elmaları korumaları (Gai tarafından Hera hediye edilmiş yiyen kişiye ölümsüzlük veren elmadır (Günseren, 2009, s. 74)) için görevlendirilirler (Berens, 2018, s. 177). Fakat altın elmayı koruyamayan kardeşler üzüntülerinden kahrolur her biri karaağaç, kavak ve söğüt ağaçlarına dönüşürler (Gezgin, 2018, s. 68).

3.53. Kavak-Leuke (Yunan Mitolojisi)

Kavak ağacı iyiliğin ve kötülüğün simgesi olup cenaze törenleri ile ilişkilendirilmektedir (Garden & Olorenshaw, 2019, s. 337).

Ölüler ülkesinin tanrısı Hades, Leuke isminde bir nympha (su perisi) âşık olur. Okeanos ile Thetis'in kızları olan Leuke'yi ölümler ülkesine kaçıtır. Fakat Leuke'nin ölümlü olduğunu unutur ve ölümüne sebep olur. Pişmanlık içerisinde onu ismiyle de anılacağı olan akkavak ağacına dönüştürür (Grimal, 2012, s. 431).

3.54. Kavak –Heliadlar (Yunan Mitolojisi)

Helios(güneş tanrısı)'un kızları olan Heliadlar, ağabeyleri Phaeton'un ölümünden kendilerini sorumlu tutup durmadan ağlamaktadır. Toprağa akan gözyaşları,

kehribarlara dönüşür. Kendileri ise üzüntü ile kavak ağacına dönüşürler (Kılınç, Mitoloji Sözlüğü -I-, 2018, s. 284).

3.55. Koka-Kokomama (İnka Mitolojisi)

Sağlık tanrısı olarak bilinen Kokomama'nın vücudu parçalanır ve parçalardan biri koka bitkisine dönüşür (Inca mythology, 2020).

3.56. Lahana-Lycurgus (Roma Mitolojisi)

Kral Lycurgus, bir gün şarap tanrısı Dionysos ile asma kütükleri yüzünden tatsız hale gelirler. Dionysos (şarap tanrısı) için önemli olan asmalar, onu çok sinirlendirir. Kralı Lycurgus'u çok soğuk bir havada, asma kütüğüne bağlayarak cezalandırır. Acı çeken Lycurgus ağlamaya başlar ve toprağa süzülen gözyaşları ile lahanalar filizlendirir (Gezgin, 2018, s. 126).

3.57. Lotus-Prens Brahmanlar (Mısır Mitolojisi)

Lotus, yağmur ormanlarında hayat bulmasıyla beraber su perilerinin de simgesidir. Güzelliğin ve ilahi yaradılışında sembolü olarak bilinmektedir (Garden & Olorenshaw, 2019, s. 406).

Brahma Vişnu'nun göbeğinde çıkan Lotus çiçeğinden Brahmanlar doğmuştur (Garden & Olorenshaw, 2019, s. 406).

3.58. Lotus-Prens Siddharta (Budist Mitolojisi)

Prens Siddharta, doğar doğmaz yürümeye başlar. Şaşkınlık içerisinde çocuğun yürüdüğünü görenler, ayaklarını bastığı topraklardan lotus çiçeklerinin çıktığını gördüklerinde ise neye uğradıklarını şaşırırlar (Gezgin, 2018, s. 149).

3.59. Manyok Otu/Mısır-Pachacamac (İnka Mitolojisi)

Dünyanın ilk çiftini yaratan tanrı Pachacamac'dır. Fakat Pachacamac onlara yiyecekleri, içkileri ihtiyaçlarını yaratmamıştır. Açlığa dayanamayan erkek çok geçmeden ölür ve kadın yalnız kalır. Güneş tanrısına yalvarmaya başlayan kadının sesini duyan tanrı ona acır ve onu ışığı ile hamile bırakır. Çok vakit geçmeden kadın, bir erkek çocuğu dünyaya getirir. Artık kadın güneş tanrısına tapmaya başlamıştır. Bunu gören tanrı Pachacamac, çok sinirlenmiş nasıl olurda benim yarattığım insan bana tapmaz diyerek öfkelenmiştir. Güneş tanrısından olan çocuğu alır, öldürür ve parçalar, elindeki parçaları ise dünyaya tohumlar gibi serper. Cesedin dişleri toprağa karışır mısırlar filizlenir, kemikleri toprağa karışır manyok otu çıkıverir ve etleri salatalığa, meyvelere, ağaçlara dönüşür (Urton, 2017, s. 110).

3.60. Menekşe-Io (Yunan Mitolojisi)

Utangaç bir peri olan Io, Apollon'un kendisine aşık olmasından rahatsız olup kaçarken tanrıça Diana'dan yardım ister ve menekşe çiçeğine dönüşerek, Apollon'dan kurtulur. Menekşe çiçeğinin gölgeli yerlerde yaşaması, Io'nun utangaçlığını ve narinliğini yansıttığı düşünülmektedir (Doğan, 2019, s. 62).

3.61. Meyve-Asarı'lar (Türk Mitolojisi)

Tanrılar gökten yere düşerek yeryüzünde yaşamaya başlarlar. Ve yeryüzünde kimse yaşamadığı için insanları yaratmaya karar verirler. Yaratılan insanlar, meyveleri baldan tatlı bir ağacın meyvelerinden yerken, bunu gören tanrılar insanların yedikleri ve çok beğendikleri yiyecekten tadıp ve ölümlü insanlara dönüşürler (Karakurt, 2012, s. 110).

3.62. Meyve-Cavillaca (İnka Mitolojisi)

Cavillaca, güzeller güzeli bakire bir kızdır. Bir gün bir ağacın dibinde oturmuş nakış yaparken, eski elbiseler giyip dilenci gibi dolaşan Coniraya Viracocha'nın dikkatini çeker. Coniraya Viracocha, bir kuşa dönüşür lucuma ağacının tepesine konar

ardından spermini ağaçtan kopardığı bir meyvenin içine yerleştirerek Cavillaca'nın önüne ağaçtan düşmüş gibi atar. Meyveyi alıp iştahla yiyen Cavillaca hamile kaldığından habersiz dokuz ay sonra bir erkek çocuk doğurur (Urton, 2017, s. 105).

3.63. Mısır/Pamuk/Yer Elması/Chia-Tanrı (Aztek Mitolojisi)

Mısır tanrısı insanlara yiyecekler verebilmek için toprağına girmiş ve vücudunun her bir yerinden mısır, pamuk, yer elması ve chia çıkmıştır (Gezgin, 2018, s. 153).

3.64. Mısır-Şişman Çocuk (Kızılderili Mitolojisi)

Mısır, yaratılış mitlerin bir parçası olarak bilinmekte olup, bereketin ve bolluğun sembolüdür (Wilkinson K. , 2019, s. 100).

Herkesin avlanarak karınlarını doyurduğu zamanlarda, erkekler eve yiyecek bir şeyler getirmek için zorlu koşullarda avlanmaktaydı. Üç kişilik bir ailede kocası avlanmaya giden kadın bir çocuğı ile kocasının yolunu bekler. Karınları çok acıkan anne ile oğul çok uzun süre beklemiş ve gelen kimse olmamıştır. Babalarının başına bir şey geldiğine emin olmuşlardır. Açlık içerisinde yardım bekleyen anne oğlun kapısı çalar, şişman bir erkek çocuğı oyun oynak istediğini söyler. Aç olan çocuk, halsiz, bir deri bir kemik kalmıştır lakın oyun oynamayı kabul eder. Beraber şarkılar söyleyip dans eden çocuklardan şişman olanı beni yiye bilirsin diye şarkı söyler. Buna çok şaşırın çocuk annesine bu durumu anlatır. İkinci gün olur, tekrar şişman çocuk oyun oynamaya gelir, ardından tekrar aynı şarkıyı söyler. Açlıktan ölecek hale gelen anne ve oğul çocuğun karnına onu yemek için bıçak saplarlar. Şişman çocuğun karnından yerlere mısırlar dökülür ve çocuğun ortadan kaybolduğunu gören anne ile oğlu, şaşırıp kalırlar. Her yere yayılan mısırlar anne ve oğlun karnını doyurur, ardından toprağı düşen mısır taneleri ise yeni yiyeceklerini filizlendirir (Gezgin, 2018, s. 136).

3.65. Mısır-Yaşlı Kadın (Kızılderili Mitolojisi)

Büyük anneleriyle birlikte yaşayan iki erkek kardeş, her gün avlanarak karınlarını

doyurmaktadır. Gün gelir ki her akşam et yemekten çok sıkılırlar, homurdanmaya başlarlar. Bu söylenmeleri duyan büyük anneleri, onlara yarın yine avlanmaları gerektiğini, fakat avdan geldikten sonra onlara hiç yemedikleri bir yemek yapacağını söyler. Kardeşler heyecan içerisinde ertesi gün ava giderler ve döndüklerinde nefis yemek kokusu her tarafı sarmıştır. Büyük bir heyecan içerisinde yemeği yerler ve çok severler. Büyük anne torunlarına her akşam farklı bir yemek yapacağına söz verir. Çocukların her akşam yediği yemeklerin tadı çok lezzetli ve ilk defa yediği yemeklerdir. Çocuklar büyük annelerine yemeği ne ile yapıyorsun diye sorduklarında, büyük anne mısırla yapıyorum diye cevap verir. Çocuklar ertesi gün düşününce evlerine hiç mısır almadıklarını fark ederler ve büyük annesini gizlice takip ederler. Yaşlı kadının, bir hayvan derisi üzerine oturmuş, ellerini üzerine sürmekte ve bedeninden mısır taneleri dökülmekte olduğu görürler. Çocuklar, bu durum karşısında çok üzülür ve akşam yemeğinde suratları asık şekilde otururlar, yemek yemezler. Büyük annenin sakladığı sır çözülür ve aniden fenalaşır ölür. Kadının torunlarına vasiyeti; mezarının herkesten uzak, kimsenin yaklaşmadığı bir yerde olmasıdır. Tam bir yıl sonra mezarının üzerinde çıkacak olan bir bitki olacağını, bu bitkinin üzerindeki taneleri toplayarak saklamalarını ve evlendiklerinde bu tohumları eşlerine vermelerini bu sayede çok rahat hayat süreceklarını söylemiştir. Aradan zaman geçmiş ve tüm söylenenleri yapan iki kardeş çok geniş mısır tarlalarına sahip olurlar (Gezgin, 2018, s. 137).

3.66. Mısır-Xoltl (Toltek Mitolojisi)

Tanrılar, yeryüzünün karanlığına bir çözüm bulmak isterler ve güneşi yaratırlar. Fakat yarattıkları güneşe çok yakın mesafede yaşadıkları için güneş onları kör edebilecek derecede rahatsız eder ve tanrıların bu soruna bir çözüm bulmaları şart olur. Ölümlü insanlarla yeryüzünde yaşamayı kabul etmeyen tanrıların kararı, kendilerini güneşe adayıp onun ateşinde tek vücut olmaktır. Rüzgâr tanrısının yardımı ile teker teker tanrılar kendilerine güneşe bırakıp kurban ederken ikiz tanrı olarak biline Xoltl korkar kaçır. Bir mısır tarlasına saklana tanrı Xoltl, kimse bulamasın diye kendini mısıra dönüştürür. Fakat kurban edilmekten kaçamaz ve yakalanır (Gezgin, 2018, s. 139).

3.67. Muz- Andriambahomanana (Afrika Mitolojisi)

Madagaskar’da yeryüzündeki ilk insan olduğuna inanılan Andriambahomanana, çocuklarının çocukları olduğunda artık ölme vaktinin geldiğini hisseder ve ölür. Öldüğünde cansız bedeni bir muz ağacına dönüşür (Öztürk, Folklor ve Mitoloji Sözlüğü, 2009, s. 92).

3.68. Mürrüsafi-Smyrna (Yunan Mitolojisi)

Mürrüsafi, dinsel ayinlerinde tütsü olarak kullanılmakta olup, duaların sembolüdür (Wilkinson K. , 2019, s. 89).

Kıbrıs kralı Kinyras’ın karısı, kızı Smyrna’dan daha güzel kimse olmadığını söyleyerek nispet yapar. Bu söylentileri duyan Afrodite (güzellik tanrıçası) öfkelenir ve intikam almak için güzel Smyrna’yı babasına âşık eder. Kız, babasıyla ensest yaşamak istemekte ve bu duruma karşı koyamamaktadır. Dadısının yardımı ile babasını sarhoş eder ve onunla birlikte olmayı başarır. Tam on iki gece birlikte olurlar. Kral Kinyras on ikinci gecenin sonunda kendine gelir ve öfkeden deliye dönerek kızını öldürmek ister. Elinden kaçan Smyrna Adonis’e hamiledir ve tanrılara yalvarır güzel kızın haline acıyan tanrılar onu mürrüsafi ağacına(mersin ağacı) dönüştürürler (Çetindaş, 2013/1, s. 16) (Sarhanlı, 2015, s. 81).

3.69. Nane-Menthe (Yunan Mitolojisi)

Yer altı dünyasının (ölüler dünyası) tanrısı Hades, Menthe isminde bir peri aşk yaşar. Bu aşkı Hades’in karısı Persephone’nın öğrenmesi sonucu, Hades genç sevgilisini nane bitkisine dönüştürmek zorunda kalır (Cömert, 2010).

3.70. Nar-Dionysos (Roma Mitolojisi)

Dionysos (şarap tanrısı), bir gün üvey annesi olarak bilinen Juno tarafından parçalanarak öldürüldüğünde, etrafa sıçrayan kanlardan nar ağacı filizlenmiştir (Şenolacak, 2016, s. 243).

3.71. Nar-Side (Yunan Mitolojisi)

Babası tarafında sürekli gözetlenen ve bu durumdan çok bunalan Side kendisini annesinin mezarında öldürür. Tanrılar kıza acır ve toprağa karışan kanlarından nar ağacı filizlendirirler. Babasını ise çaylak kuş olarak anılan bir kuşa dönüştüren tanrılar asla nar ağacına konmamasını söyleyerek cezalandırırlar (Şenolacak, 2016, s. 242).

3.72. Nergis-Narkissos (Yunan Mitolojisi)

Resim 3.4.Salvador Dali, Narkissos'un Dönüşümü, 52x78cm. 1937

Nergis, özsevgi sembolü olup aynı zamanda diriliş ile ilişkilendirilmektedir (Wilkinson K. , 2019, s. 82).

Kephisos ve Liriope'nin oğlu olan Narkissos'a bir kâhin kendi yüzünü görmemesi gerektiği, görürse ölümünün hemen ardından geleceğini söyler. Bu söylemleri dinler ve genç, yakışıklı bir delikanlı olana kadar kendisine hiçbir yansımada bakmaz. Etrafındaki neredeyse tüm Nymphalar, yakışıklı Narkissos'a âşıktır lakin delikanlının gözü kimseyi görmemektedir. Aşka inanmayan ve kendisine hayran olan kızlarla sürekli dalga geçen delikanlıya bir gün Ekho isminde bir nympha âşık

olur fakat oda diğerkleri gibi karşılığında dalga geçilmekten başka bir şey alamaz. Eko kara sevdaya tutulmuştur, günden güne eriyip biter. Tüm Nymphalar toplanır ve intikam almak arzusu ile yanıp tutuşurlar. Yardım için intikam tanrısı Nemesis’le plan yaparlar. Ava çıkan Narkissos su içmek için nehre eğildiğinde suda çok güzel birini görür ve âşık olur. Kendi yansıması olduğundan habersiz ona ulaşma arzusu ile kendini kaybeden Narkissos ölür bedenini bulduğu yerden nergis çiçekleri çıkar (Grimal, 2012, s. 515).

“Düşmüş yorgun başı yeşil otların üstüne, kapamış güzelliğine vurgun gözlerine gecenin karanlığı göçünce yeraltı ülkesine, aramış görüntüsünü Stygia’nın sularında bile. Ağlamış kardeşlerine Naiad’lar, kesmişler saçlarını yattığı yere koymak için, Dryad’lar ağlamış böyle, onları Çılgınlıklarını da yankıtmış Ekho. Odun toplamış bir yığın düzenlemiş. Ölüm ışıldakları, salaca, hepsi var, Narkissos’un ölüsü yok ortada. Yalnız sarı, ak tüycülü bir çiçek öldüğü yerde (Ovidius, 2017, s. 85).”

3.73. Orkide-Orchis (Roma Mitolojisi)

Orkide, kadınla ilişkilendirilip, güzelliğin, tutkunun ve zarafetin sembolüdür (Wilkinson K. , 2019, s. 83).

Orchis, annesi bir nympa olan satir(yarı insan yarı keçi)dır. Orchis bir festivalinde rahibe olan birine tecavüze etmeye çalışır. Ardında yabani hayvanlar tarafından öldürölür ve orkideye dönüşmüştür (Doğın, 2019, s. 68).

3.74. Orman-Erlik Han (Türk Mitolojisi)

Türk mitolojisinde yer altı tanrısı ve kötölük tanrısı olarak bilinen Erlik Han, sürekli yanında bir ayna ve tarak taşımaktadır. Aynasını insanları kontrol etmek için kullanır amacı onların yaptıkları hataları görmektir. Aynasını yere bıraktığında ise ayna denize, tarağı ormana dönüşmektedir (Karakurt, 2012, s. 142).

3.75. Orman-Övünç Baba (Çin Mitolojisi)

Güneş tanrısına meydan okuyan Övünç baba (Kua Fu) güneşin sıcaklığında kavrularak ölmek üzereyken kendini nehrin suyuna bırakır fakat işe yaramaz ve ölür. Nehre karışan elindeki değneği ise bir ormana dönüşür (Birell, 2016, s. 43).

3.76. Ot-Pikoloos (Yunan Mitolojisi)

Ot, yüzyıllar boyunca şifa ve dinsel törenlerle ilişkilendirip büyü ve kötülük içinde sıkça kullanılmıştır (Wilkinson K. , 2019, s. 88).

Tanrılar ile devler arasında bir savaş çıkar. Dev Pikoloos ise tanrıların arasından, büyücü bir kadın olan Kirke'nin adasına doğru kaçır. Pikoloos, büyücü kadını adadan kovmaya çalışır. Kirke'nin babası Helios (güneş tanrısı)'dur ve Pikoloos'u öldürür. Ölen Pikoloos'un toprağa süzülen kanlarından ise Moly olarak bilinen ot filizlenir (Grimal, 2012, s. 638).

3.77. Papatya-Bellides (Roma Mitolojisi)

Papatya, saflığın ve bekâretin sembolüdür.

Nympha(su perisi) Bellides, Vertumnus ile karşılaşır ve mevsimlerin, bahçelerin tanrısı Vertumnus peri kızına âşık olur. Güzel peri kızı, bu aşkın karşılığının kendisinde olmadığı söyler ve kaçır kurtulmak içinde kendisini bir papatyaya dönüştürür (Doğan, 2019, s. 55).

3.78. Patates-Maui (Maori Mitolojisi)

Maui, Maori efsanelerinde hilekâr bir ölümlü olarak tanınmaktadır (Wilkinson P. , 2010, s. 341). Bir gün sadece gökyüzünde bulunan patatesi oradan gizlice çalarak yeryüzüne getirir. Karısını bu patatesle döller. Bir süre sonra kadının sancıları gelir ve bir su akıntısına doğum yapar. Bu su akıntısının ulaştığı topraklar patates tarlasına dönüşür (Gezgin, 2018, s. 153).

3.79. Safran-Krokos (Yunan Mitolojisi)

Safran, rengini sarı olmasıyla Güneş'le ilişkilendirilmektedir. Aşk ve büyü'nün sembolüdür (Wilkinson K. , 2019, s. 89).

Krokos isminde bir delikanlı ile su perisi olan güzeller güzel Smilaks aşk yaşarlar. Fakat sonu talihsizliğe uğrayan aşk Krokos'un safran çiçeğine, Smilaks ise kendi adını taşıyan bir bitkiye dönüşmesine sebep olur (Grimal, 2012, s. 392).

3.80. Sarımsak- Asklepios (Yunan Mitolojisi)

Eski dönemlerden berri mistik bir güce sahip olduğu bilinen sarımsak; nazara, kötülüğe ve vampirlere karşı bir silah olarak nitelendirilir (Garden & Olorenshaw, 2019, s. 529).

Apollon ile Koronis'in oğlu olan Asklepios şifa tanrısı olarak tanınmaktadır (Günseren, 2009, s. 8). Koronis Apollon dan Asklepios'a hamile iken Apollon'u aldatmıştır. Bunu öğrenen tanrı Apollon çok öfkelenmiş ve hamile kadını ateşler içinde bırakmıştır. Ölümüne terk edilen kadın hayatını kaybeder. Fakat karnındaki Asklepios hayata tutunmuş ve Kheiron adında bir şifacı tarafından kurtarılmıştır. Bu şifacı tarafından eğitilen, büyütülen çocuk gün gelir büyür ve çok ünlü, başarılı bir şifacı hekim olur. Tanrı Athena bir gün Asklepios'a, Medusa'nın sihirli kanının hediye eder. Bu sayede ölümsüzlüğün reçetesini bulmuş olan Asklepios, tanrıları çok sinirlendirir. Evrenin düzenini bozacak olan bu reçeteye önlem almak isterler. Baş tanrı Zeus'un şimşegi tarafından çarpılan Asklepios oradan oraya savrulur ve yere yığılır. Elindeki ölümsüzlük reçetesi ise savrulur ve toprakla buluşur. Toprağa süzülen yağmur damlaları ile reçete, bir sarımsağa dönüşerek filizlenir (Berens, 2018, s. 190; Gezgin, 2018, s. 165).

3.81. Sarmaşık-İnsan Soyu (Laos Mitolojisi)

Sarmaşık, sonsuz aşkın, sadakatin ve ölümsüzlüğün sembolüdür (Garden & Olorenshaw, 2019, s. 533).

Yeryüzünde yaşayan ölümlüler, tanrılardan habersiz işler yapınca, tanrılar yeryüzüne felaketler gönderirler. Yeryüzünün sular altında kalmasından hemen önce bunu sezen üç ölümlü Pu Lang Soeung, Khun Ket ve Khun Kan korunmak için kendilerine bir kayık yaparlar ve tufan geldiğinde suyun üzerinde kalmayı başararak göğe kadar yükselirler, tanrılara kadar ulaşan üç ölümlü onlarla konuşur ve yanlarında kalabilmek için tanrıları ikna ederler. Vakit geçer yeryüzündeki sular çekilmeye başlar, tanrılar âleminde sıkılan ölümlüler yeryüzüne inmek isterler. Tanrılar onlara yeryüzüne inebilmeleri için bir manda verir ve yeryüzüne gönderilirler. Ellerindeki mandanın yardımı ile tarım yapmaya başlarlar, çalışırlar, üretirler. Mandaları üç yıl sonra ölür ve burnundan bir sarmaşık filizlenir. Sarmaşık zamanla büyür ve üç meyve verir. Bu meyvelerden yeni ölümlüler doğar, yeryüzündeki insanlar çoğalmaya başlar (Gezgin, 2018, s. 158).

3.82. Servi-Kyparissos (Yunan Mitolojisi)

Doğum, yaşam, ölüm üçlüsünü simgelemekte olan servi ağacı yaşam döngüsünün bir sembolüdür (Garden & Olorenshaw, 2019, s. 538).

Keos adasında yaşayan yakışıklı bir delikanlı olan Kyparissos, tanrı Apollon'un sevgilisidir (Kılınç, 2018, s. 38). Kyparissos, geyiği ile çok güzel vakitler geçirir çok eğlenirler. Tüm günü nehrin kenarında avlanarak, gezerek, birlikte oyunlar oynayarak geçirirler. Fakat tanrı Apollon, bu mutlu sahneleri gördükçe kıskançlıktan öfkelenir. Sevgilisi Kyparissos, bir gün avlanırken elinden çıkan okun yönünü değiştirir. Kyparissos'un en yakın arkadaşı geyiğe isabet etmesini sağlar. Kanlar içinde yığıp kalan geyiği gören genç delikanlı, gözyaşları içerisinde kendisini suçlar ve kahrolur. Onun bu hüznünü, acısını gören Apollon pişman olur fakat artık çok geçtir. Sevgilisinin acısını dindirebilmek için onu bir servi ağacına dönüştürür (Grimal, 2012).

3.83. Söğüt-Quetzalcoualt (Aztek Mitolojisi)

Söğüt ağacı, dallarının sarkık sarkık olması ile ağlamak ve hüzünlenmenin sembolüdür (Garden & Olorenshaw, 2019, s. 557).

Aztek mitolojisinde Quetzalcouatl, Rüzgâr Tanrısı olarak bilinmekte ve tüylü yılan ile ilişkilendirilmektedir (Leeming, 2018, s. 422). Rüzgâr tanrısı, insanlarda farklı zevkler uyandıracak yeni bir içecek yapmak için arayışa girer. Bunu sadece bakire Mayauel ile yapabileceğini düşünür. Bu düşüncesin en büyük referansı 400 memesi ile gökyüzündeki yıldızları emzirmesidir. Bir gece Mayauel uyurken onu kaçıırır, birlikte dünyaya inerler ve bir ağaca dönüşürler. Bu ağacın çiçekli dalları Mayauel, söğüt dalı ise Quetzalcouatl dır. Tanrılar, merak içerisinde Mayauel'i araya başlar, dünyaya inerler. Fakat inerken onların olduğunu fark etmeden ağacın dallarını kırarlar. Olayı fark ettiklerinde ise hemen tüm ağaç parçalarını toparlayıp onları tanrıçalara yedirirler. Mayauel ve Rüzgâr Tanrısı eski hallerini döndürmeyi başarırlar. Quetzalcouatl yerde kalan ağaç dallarını görür ve onları toprağa gömer. Toprakta Melt bitkisinin filizlendiğini gören Rüzgâr Tanrısı, bu bitkinin tamda dünyaya iniş amacına uygun bir bitki olduğunu anlar. Kızılderililer, bu bitkiden şaraplar yapmışlardır (Gezgin, 2018, s. 172).

3.84. Su Kabağı-Hun Hunaphu (Maya Mitolojisi)

Su Kabağı, yaygın bir şekilde yaradılışın ve bereketin sembolü olarak bilinir (Wilkinson K. , 2019, s. 99).

İkiz kardeş olan Hun Hunaphu ile Vucup Hunaphu, yeryüzünde tepindikçe Yeraltı Tanrısı Xibalba rahatsız olmakta ve sinirlenmektedir. Bunun üzerine Yeraltı Tanrısı, ikizlere bir oyun oynamak ister. Ölüler ülkesine gelen kardeşlere, bir meşale ve sigara verilir. Gece olunca karanlıkta bir başlarına kalan kardeşler meşale ve sigarayı yakarak etraflarını aydınlatırlar. Lakin sabah olduğunda onlara verilen eşyalar geri istenir ve sabaha kadar bitirdikleri duyulunca ölüm ile cezalandırılırlar. Hun Hunaphu öldüğünde başı kesilir ve herkesin görmesi için bir ağaç üzerinde sergilenir. Ağacın meyveleri daha önce olmadığı bir biçime bürünerek su kabağı formunu alır

ve bugünden sonra hep o şekil ile yetişir (Kılınç, Mitoloji Sözlüğü -I-, 2018, s. 321).

3.85. Şakayık-Paeon (Yunan Mitolojisi)

Şakayık, Japon Kültüründe, bereketin, Çin Kültüründe ise dişiliğin ve güzelliğin sembolüdür (Wilkinson K. , 2019, s. 83).

Paeon, Tıp Tanrısı Aesculapius'un yetiştirdiği öğrencisi olarak tanınmaktadır. Lakin vakit geçer ve yetiştirdiği öğrencinin kendinde çok tanınması ve ünlemesi sonucu kıskançlığa bürünüp onu öldürmek ister. Zeus ise Paeon'un başına gelecekleri öğrenip onu kurtarmak için şakayık çiçeğine dönüştürür (Doğan, 2019, s. 69).

3.86. Tatula-Çingene Kadınlar (Çingene Mitolojisi)

Karısı ölen bir adam, evlenmek ister ve tüm çabaları sonucunda kendine uygun birisini zar zor bulur. Adam, karısının kendisine karşı gelmemesini, söylediği tüm istekleri harfiyen karşılamasını talep eder. Kuralları kabul eden kadınla evlenir ve çocuk sahibi olurlar. Lakin kadın, yıllar geçtikçe artık kocasına itaat etmek istemez. Çok sinirlenen adam, karısını lanetler “Lanet olsun sana. Herkesin saklandığı bir bitkiye dönüşesin ve dönüştüğün bitkiden dünyaya getirdiğinin çocukların kadar meyvelerin olsun. Seni hizmetleri için oradan oraya götürsünler. Ömür boyu onlara itaat edesin der.” Kadında bu lanet üzerine tatula bitkisine dönüşür (Gezgin, 2018, s. 178).

3.87. Tütün-Kadın ve Erkek (Amerikan Mitolojisi)

Birbirlerine seven iki âşık, herkesten uzak bir ormanın içerisinde birlikte olurlar. Kısa süre sonra evlenip mutlu bir yaşam sürerler. Herkesin hayranlıkla bahsettirttiği çiftin ilk birlikte oldukları o ormandan geçerken, insanların burnuna güzel bir koku gelir. Gidip baktıklarında karşılarında filizlenmiş tütünler görürler. Bu bitkinin aşkın bitkisi olduğunu düşünen halk, bitkinin kurduğunda daha güzel kokular yaydığını gözlemlerler. Bir gün yakmayı deneyen halk merak edip içtiklerinde hoşlarına gider barışın, mutluluğun sembolü haline gelir (Gezgin, 2018, s. 180).

3.88. Üzüm-İnci (Tük Mitolojisi)

Manisa’da yaşayan Osmanlı beyinin genç kızı, çok sayıda arkadaşlarıyla gezintiye çıkar. Bir nehrin kenarında dururlar, su içerler ve dinlenirler. Kızlar dinlenirken boyunlarındaki inci kolyeleri çıkarır bir kenara koyarlar. Oradan ayrılırken de inci kolyeleri almayı unutarak evlerin dönerler. Yağmurun yağmasıyla nehre karışan inciler Manisa’nın dört köşesine ulaşırlar. İnciler, şehrin bağlarında salkım salkım üzümlere dönüşürler (Demir, 2013, s. 206).

3.89. Zambak-Herakles (Yunan Mitolojisi)

Zambak, saflığın, zarafetin ve barışın sembolüdür (Wilkinson K. , 2019, s. 82).

Hera, Herakles’in sütannesidir. Bir gece çok acıkan Herakles, uyuyan Hera’dan süt emmeye başlar. Uykusunun arasında canı yanan Hera, acı ile savrulur ve Herakles’i iter. Göğüslerinden süt akmaya devam eder. Yıldızlara doğru sıçrayan sütler yeryüzüne damlar ve topraktan zambaklar filizlenir (Atan, 2011, s. 433).

3.90. Zambak-Hyakinthos (Yunan Mitolojisi)

Apollon’un âşık olduğu çok yakışıklı bir delikanlı olan Hyakinthos, Apollon ile disk atma yarışına girer. Apollon, sevgilisine gücünü kanıtlamaya çalışırken, atığı diskin Hyakinthos’a gelmesiyle Hyakinthos hayata gözlerini kapatır. Apollon kendini suçlar, çok pişman olur fakat artık yapılacak bir şey yoktur. Hyakinthos’u hep anabilmek için yere süzülen kanlarını zambağa dönüştürür (Eraslan, 2001, s. 38).

4. FOLKLOR ANLATILARDA METAMORFOZ

4.1. Ağaç –Kız ve Erkek

Tokat'ta bulunan Hasanbaba köyünün ağasının kızı, bir delikanlıya aşık olur. Aşkın karşılığını aldığı anda ise ailelere evlenmek istediklerini dile getirirler. İlişkilerine, karşı çıkan aileler iki aşkın hayallerini yıkarlar ve köyden kaçmalarına sebep olurlar. Tüm hazırlıkları yapıp el ele yeni bir gelecek kurmak için yola koyulurken kızın babası kaçtıklarını anlar, tüm adamlarını ve askeri arkasına alarak köşe bucak aramaya başlarlar. Henüz çok uzaklaşmayan iki aşık köyün tepesinde yakalanır, etraflarını çeviren adamlardan kaçamazlar.

-Tanrım! Bizi bu acımasızların yapacaklarından koru, bizi bir ağaca dönüştür, diye dua ederler.

Birbirlerine sarılmış korkudan ne yapacaklarını bilemeyen gençlerin duaları kabul olur ve tek bir ağaçta bütünleşerek can bulurlar (Demir, 2013, s. 19).

4.2. Akanthus-Ölen Kız

Türkçe karşılığı ayı pençesi olan Akhanthus bitkisinin yaprakları, bilgeliğin ve güzelliğin sembolü olarak bilinmektedir (Garden & Olorenshaw, 2019, s. 34).

Çok sevilen ve çok güzel bir kız, tedavisi olmayan bir hastalığa yakalanır ve hayatını kaybeder. Dadısı, kızın tüm eşyalarını bir sepete koyup mezarına gider ve o eşyalar ile gömülmesini diler. Eşyaları ile gömülen kızın mezarından vakit geçtikçe Akhanthus Bitkisi filizlenir tüm mezarı kaplar (Gezgin, 2018, s. 17).

4.3. Çınar/Nar/Servi-3 Kız Kardeş

Kırım bölgesinde yaşayan üç genç kız kardeşten birisi kendini çok beğenir ve insanlardan da bu ilgiyi, beğeniyi görme arzusundadır. Balıkçılık yapan babası ve annesi kızıyla hep bu sebepten tartışmak zorunda kalırlar. Diğer kardeşlerinde, bu tarz istekleri ve kavgaları olunca gökyüzünden bir ses duyulur ve kızlar birden bire çınar, nar ve servi ağacına dönüşürler. Ceza olarak ise çok güzel çiçekleri olur fakat

kokuları olduğu için insanlar hiçbir zaman onalar yaklaşıp koklamazlar (Şenocak, 2016, s. 230).

4.4. Çiçek-Fidan Ana

Ahmet isminde bir delikanlının ablası olan Fidan Ana, kardeşinin şüpheci tavırlarına maruz kalmaktadır. Ablasının erkeklerle münasebetinden kötü yola düştüğünü düşünür ve onu cezalandırmak için ateşin içerisine atar. Fakat ablasına bir şey olmadığını ve ateşin çiçeklere dönüştüğü gören Ahmet şaşkınlık içerisinde bakakalır (Güleç, 2017, s. 111).

4.5. Defne/İğde/Nar-Eleni

Bizans Tekfuru Argiles'in güzel kızı Eleni, bir gün bir delikanlıya aşık olur. Fakat delikanlı çok fakir, yoksul biridir. Eleni'nin babası ise onu zengin birisiyle evlendirmek istemektedir. Evlenmek istemeyen ve babasına karşı çıkan kıza çok sinirlenen Argiles, kızının akılının başına gelmesini ister ve onu Alanya kalesine bir zindana kapatır. Amacı Alanya'daki güzelliklerin bu kaleden gözükmemesi ve kızının bu güzellikler karşısında yaşama dönmek isteyip teklifini kabul etmesidir. Lakin kız aşkıdan vazgeçemez ve babasının isteği zengin adamla evlenmeyi kabul etmez. Günlerce, haftalarca ağlar, kızın gözyaşları Alanya kalesinden Damlatas'a kadar Kırac tepeye ulaşmış ve bu gözyaşları defne, iğde, nar ağaçlarına dönüşmüştür (Suad, 2014, s. 229).

4.6. Gül-Bülbül

Bir gün Bülbül, beyaz gülü görür ve ona şarkılar söylemeye başlar. Fakat gül buna hiç ilgi göstermez. Lakin pes etmeyen Bülbül, vakti gelince çok güzel öter ve gülün dikkatini çekmeyi başarır. Bu ilgi karşısında mutlu olan bülbül gülün yanına gider, dalına konar. Bülbül, heyecandan gülün dikenlerini unutmuş ve bedenine dikenler batmıştır. Bülbül'den akan kanlar beyaz gülü kırmızıya boyar ve kırmızı gül evrim geçirmiş olur (Demir, 2013).

4.7. Gül-Ferhat ile Şirin

Ünlü bir nakkaş olan Ferhat, Sulan Mehmene Banu'nun kardeşi olan Şirin'i gördüğünü anda aşık olur. Şirin'inde Ferhat'a aşık olmasıyla, Sultan Mehmene'ye haber salan Ferhat reddedilir. Fakat peşini bırakmaya niyeti olmayan Ferhat'a Sultan bir görev verir. Eğer Elma dağının deler ve şehre su getirirsen Şirin ile evlenmenize razı olacağım der. Ferhat aşkıdan gözü dönmüş bir şekilde yola koyulur. Ferhat Dağı delmiştir ve görevini neredeyse tamamlamak üzeredir. Sultan bunu öğrendiğinde Ferhat'ın yanına birini göndererek Şirin'in öldüğü haberini verdirir. Haberi duyduğunda kahrolan Ferhat elinde buluna külüngü, havaya fırlatır ardından külüngü kafasına düşer ve orada Ferhat ölür. Bu haberi duyan Şirin ise kayalardan aşağıya kendini atarak intihar eder. İki aşığın dünyada kavuşamadıklarını barı mezarlarının yan yana olmasını uygun görürler ve o kayalıkların yanına gömülürler. Her bahar geldiğinde, mezarlarından iki gül filizlenir (Suad, 2014, s. 211).

4.8. Gül-Kuş

Büyü tarafından kuşa dönüştürülen padişahın kızı, nişanlısı tarafından kafası kopartılarak öldürülür. Yere akan kanlarından gül ağacı filizlenir. Bir gün yaşlı bir kadın severek topladığı tüm gülleri masasının üzerindeki vazoya yerleştirir. Tüm güller solarken tek bir gülün solmadığını görür. Merak edip eline aldığı anda ise güle dönüşmüş olan kız tekrar bir kuşa dönüşüp pencereden uçup gider (Çetindaş, 2013/1, s. 23).

4.9. Hindistan Cevizi-Tuna

Tahiti bölgesinde yaşayan Hina, Tuna isminde bir yılan balığına aşık olur. Hina'nın erkek kardeşi ise Maui, Tuna'yı öldürür. Bu duruma çok üzülen Hina'nın aklına deniz kenarında balığın başını unuttukları gelir. Gömmek için sahile gittiğinde, Tuna'nın bir Hindistan cevizine dönüştüğünü görür (Gezgin, 2018, s. 93).

4.10. Kavak- Kız

Babasının karısından kaçır genç kız, korkup bir kuşun kanadına saklanır. Fakat çabucak yakalan kızı, üvey annesi öldürür. Kuşun kanadından yatan cansız bedeninden ise bir kavak ağacı filizlenir (Gezgin, 2018, s. 117).

4.11. Mercimek-Taş

Bir zamanlar Tokat'ın Zile ilçesinde, Hüseyin Gazi yatırının içinde olduğu bir köyde, yaşayan karı koca, kızlarını evlendirirler. Evlendikten bir müddet sonra kızın babası ölür ve annesi yeniden evlenir. Annesinin kaderini yaşıyan genç kız, altı aylık bebeği ile yakın zamanda dul kalır ve üvey babanın bulunduğu evde yaşmaya muhtaç kalır. Evde istenmeyen genç kız adam tarafından hor görülür. Bir gün bebeği hastalanır; ağlamaktan bir çare olur ve gün geçtikçe zayıflamaktadır. Bebeğin doktora gitmesi gerekmektedir. Üvey baba ise karşı çıkmaktadır. Kız yalvarır, çocuğum ölecek yardım et diye ayaklarına kapanır. Sonunda üvey kızına “Hüseyin Gaz” tepesinde bir tarlasının olduğunu, oranın bakımını yapıp mercimek eklemesini, iki ay sonra mercimekler olunca, götürüp satmasını ve parasıyla da bebeği doktora götürmesini söyler. Bunları yapmaktan başka çaresi olamayan genç kız, sırtına çocuğunu sarar tarlada işe koyulur. Fakat minik bebeğin bedeni buna dayanamaz ve annesi çalışırken bebeğine bakmak için yaklaştığında onun cansız bedenini görür. Çılgına dönen anne feryat figan bağırır, tüm köy sesi ile yankılanır. Hüseyin Gazi yatırından bir ses gelir: Mercimeğin taş ola! Mercimeğin taş ola! O sıra anne acısıyla oracıkta ölür ve ikisini aynı yere gömerler. Çıkan mercimeklerin ise taşa dönüştüğünü gören köylüler şaşkına dönerler (Demir, 2013, s. 242).

4.12. Kayın Ağacı-Kız

Korkunç Bay isimdeki adam, saçları örgülü uzun beyaz bir elbise giymiş genç kızın peşine takılır. Korkmuş ve ne yapacağını bilemeyen kız, tanrıya yalvarır ve kayın ağacına dönüştürülür (Gezgin, 2018, s. 120).

4.13. Nar-Kız

Azerbaycan’da yaşayan bir kız, babası evde yokken dolaşmaya çıkar ve karşısına çıkan delikanlıya âşık olur. Babası, çok katı kuralları olan Pir Baba isminde tanınmaktadır. Kızının bir delikanlı ile görüştüğünü öğrenen Pir Baba, Onları yakalar ve oğlanı ejderhaya dönüştürür. Sonra karar değiştirir ve ejderhayı da bir taşla dönüştürür. Aşkın hüzününü yaşayan kızını ise nar ağacına dönüştürür (Şenocak, 2016, s. 230).

4.14. Ot-Taş

Kua Fu, düşmanların elinden yeni alınan bir Türk köyüne, insanlara eşyalarını yükletip taşınmaya başlar. Fakat sonbahar döneminde köye geldikleri için, ne kendilerine, ne de hayvanlarına yiyecek hiç bir şey bulamazlar. Hayvanları ölecek hale gelen Türkler, orada yaşayan yabancı halkın kapılarını teker teker çalmaya başlarlar. Kime gitseler reddedilirler. Artık başka bir çareleri kalmadığında ise yan komşularına gidip, benden ne dersen vereceğim yeter ki bana ot ver der. Komşu, Türk komşusunun söylediklerini düşünür ve oğlu için kızını verirse, ot vereceğini söyler. Bu teklifi kabul eden muhtaç adamın kızı, Türk olmayan biriyle evlenmek istemez, sabaha kadar dua eder.

-Es vade yeli, es Gafıru(Müslüman’dan kes, gâvurun ot yığınının sabaha kadar taş kes). Sabah tüm ot yığını taşla dönüşmüş kızın duaları kabul olmuştur (Demir, 2013, s. 240).

4.15. Sevgi Çiçeği-Gölbaşı

Vaktinde birbirlerine âşık olan iki genç yaşamaktadır. Bu âşıkların arasına giren tek bir sorun vardır. Kızın yanı Zeynep’in yoksul olmasıdır. Mehmet’in babası bu aşkı onaylamaz ve evlenemezler. Mogan gölünün bir ucundan diğer ucuna birbirlerini hasretlikle izlerler. Hasretlerinden dayanamayıp can veren Mehmet ile Zeynep’in aşkına şahitlik eden gölün çevresinde, bu ölümden sonra sevgi çiçeği diye adlandırılan çiçekler filizlenir ve her bahar açmaktadır. Bu çiçekler Mogan gölünün sembolü haline gelir (Gürpınar, 2018, s. 147).

4.16.Yosun-İnsan Bedeni

Bir gergedanın boğazından çıkan yosun, insana dönüşür (Gezgin, 2018, s. 187).

5.DİNİ ANLATILARDA METAMORFOZ

5.1.Buğday/Üzüm/Zeytin/Çarkıfelek-İsa

İsa'nın çarmıha gerilip ölmesinin ardından toprağa damlayan kanlarından buğday, çarkıfelek, üzüm ve zeytin çıktığı söylenmektedir (And, 2007, s. 86).

5.2.Çınar Ağacı –Su/Hz. Adem

Bir gün Hz. Adem ellerini açar:

-Allah'ım benim yolumda olup sana inan ve iman edenler, hiç yaşlanmasın ve hep genç kalsınlar diye dua eder. Duaları kabul olan Peygambere bir su gönderilir ve bu suyu kargaya verip insanların başlarından aşağıya boşaltması emredilir. Karga ağzına suyu alır ve bir çınar ağacının tepesine çıkar, insanların oradan geçmesini beklerken ağaçta, kendisine yaklaşan bir yılan görür ve telaşa kapılıp suyu yanlışlıkla ağzından bırakır, su yılan ile ağaca dökülür. İnsanlar, bu sudan nasibini almaz lakin çınar ağacı her yıl kabuğunu değiştirirken yılan ise derisini yenilemektedir. Bu sayede genç kalmaktadır (Demir, 2013, s. 67).

5.3.Gül- Hz. Muhammed

İslamiyet'te önemli yere sahip olan gülün kokusunun Hz. Muhammed'in kokusu olduğuna inanılmaktadır. Hz. Muhammed'in miraca çıkarken yeryüzüne damlayan ter damlalarından gül ağaçları filizlenir (Gezgin, 2018, s. 83).

5.4.Gül/İğde-Hz. İbrahim

Hız İbrahim, nemrut tarafından ateşe atılmış, iğde ağacının gövdesi ile yanmaktadır. Allah'ın iğde ağacının gövdesini lanetler ve kusursuz ağaç dikenli eğri bürü hale dönüştür. Yanan ateş gül bahçesine dönüşmüştür (Çetindaş, 2013/1, s. 23-105).

5.5.Hurma-Hz. Adem

Allah'ın Hz. Adem'in yarattığı ve artan topraktan da bir hurma ağacı yarattığına, bu ağacın ise Hz. Adem'in kız kardeşi olduğuna inanılmaktadır (Gezgin, 2018, s. 96).

5.6. Hurma-Hz. Muhammed

Hiz. Muhammed'in ablası Atike'nin bahçesinde bulunan kurumuş bir hurma ağacını Hiz. Muhammed tekrar meyve verecek hale dönüştürür (Gezgin, 2018, s. 96).

5.7. Hüsnü Yusuf-Hz. Yusuf

Hiz. Yusuf, ölmeyden önce “yüzüm toprağındır, toprak onu yiyecektir” der. Ardından toprakla buluşan Hiz. Yusuf'un bedeninden çıktığı düşünülen, onun güzelliğinin bir yansıması olan Hüsnü Yusuf çiçeğı topraktan filizlenir (Gezgin, 2018, s. 101).

5.8. Lale-Hz. Adem

Adem ile Havva, yasak elmayı yerler ve cennetten kovulurlar. Pişmanlık ve utanç içerisinde ağlayan Adem'in yere dökülen kanlı gözyaşları, toprağına ulaşır ve topraktan laleler filizlenir (Gezgin, 2018, s. 126).

5.9. Nar-Hz. Muhammed

Uhud Savaşında, Hiz Muhammed'in dişi kırılır ve Cebrail dişi bir toprağına gömer. O topraktan nar ağacı filizlenmeye başlar. Narın düzenli tane tane dizilişinin manası da Hiz. Muhammed'in inci gibi dişlerinden geldiğine inanılmaktadır (Şenolacak, 2016, s. 242).

6. SONUÇ

Mitler, sadece eski dönelerin fantastik, inanması güç efsaneleri değildir. Çoğu zaman yaradılış ve varoluş temasıyla çeşitli anlatılarla karşımıza çıkmasıdır. Tüm farklı kültürlerde ise mitler, inanma ihtiyacı duydukları noktalarda birer yol göstericidir. Dolayısıyla epey merak konusu olan geçmiş, günümüzde hala araştırıp mitlerden yola çıkarak çalışmalar yapılmaktadır.

Bitkileri konu alan efsaneler, çoğu zaman tanrılarla ilişkili olduğu için kutsaldırlar. Bitkilerin ortaya çıkışı ise yaratma, koruma, ihtiyaç ve ölümsüzleştirme fikri ile oluşmaktadır. Yapılan araştırmalarda, bitkilerin oluşum amaçlarını bu yönde gözlemlenmiştir. Yeryüzündeki bitki türlerinde bakıldığında, bitki türlerinin daha fazla dönüşüm hikâyesi olabileceği düşünülmektedir. Fakat araştırmalar sonucunda daha az sonuca erişilmektedir. Bunu sebebi ise toplumların yaşamlarının göçebe olmasıdır. Sürekli yaşam alanlarını değiştiren insanların, bitkilerle aralarına mesafe girmesine sebep olmuştur. Tarım ile yaşamaya başlanınca ise bu mesafe ortadan kalkar ve insan, tanrı ve doğa bir bütün haline gelir. Bitkiler, toplumun en önemli yaşam kaynağı olur. Topraktan filizlenen bitkilerin, taşıdığı isimler farklı mitlerde, efsanelerde yaradılışını ve sürecini aktarmaktadır. Çoğu mitte bitki oluşumu, insanın bir paçasından, cansız bedeninden, bastığı ayak izinden, vücudundan çıkan bir sıvıdan filizlendiği görülmektedir. Yapılan araştırma ve toplanan bilgiler sonucu, bitkilerin gizemli oluşum süreçlerinin insan dengesi ile birleştiğini ortaya koymaktadır.

Günümüze değin yapılan sanat çalışmalarında mitoloji konusu büyük ilgi odağı olmuştur. Tanrıların, perin, mit karakterlerinin resmedilmesiyle popülerleşen mitolojik efsaneler günümüzde karışımıza en çok film temalarında, romanlarda, sanat eserlerinde olarak çıkmaktadır. Yapılan bu tez çalışmasında görsel sanatlar alanında ulaşılan eser sayısı sınırlıdır. Mitolojik temalı eserlerin çok olması lakin bitki metamorfoz konusunu el alan eserlerin kısıtlı olması araştırmalar sonucu ortaya çıkmıştır.

Toplam 23 farklı mitoloji kökeninden, 90 dönüşüm hikayesine ulaşılmış olup, 16 Folklor ve 9 Dini anlatılarda metamorfoz konusuna yer verilmiştir.

KAYNAK

- 1, c. (1993). grolier international americana. *encyclopedia* .
- Akbay, Y. D. (2014). Japon Mitolojisinde Kadın İmgesi. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* , 79-88.
- And, M. (2007). *Minyatürlerde Osmanlı-İslam Mitologyası*. Yapı Kredi Yayınları.
- Atan, Y. (2011). *Akdeniz Mitologyasından Efsaneler*. Evrensel Basım Yayın.
- Beeton, S. O. (1871). *Beeton's Classical Dictionary : A Cyclopaedia of Greek and Roman Biography, Mythology, and Antiquities*. London: Ward, Lock, and Co.
- Berens, E. M. (2018). *Antik Yunan Efsaneleri ve Roma Mitleri*. (N. BENZERGİL, Çev.) İzmir: Lilith.
- Beydiz, M. G. (2016). *Mitolojiden Sanata Hayvan İmgesi*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Birell, A. (2016). Çin Mitleri. (M. Pancar, Çev.) Phoenix Yayınevi.
- Bose, R. R. *Hint Mitolojisi*. (N. Çetin, Çev.) İstanbul: Mitoloji Tarihi Yayınları.
- Cömert, B. (2010). *Mitoloji ve İkonografi*. Ankara: De Ki Sanat Tarihi.
- Curtis, S. V. (2016). *İran Mitleri*. (F. E. Arslan, Çev.) Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Çetin, M. S. (2018). Metamorfoz ve Mutasyonun Sanatsal İfadesi. *Yüksek Lisans Tezi* . Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi.
- Çetindaş, D. (2013/1). Mitolojinin Güçlü Dalı: Gül. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* , 13-28.
- Demir, P. (2013). *Türk Efsaneleri*. Ankara: Edge Akademi.
- Doğan, H. (2019). Roma Kültüründe Bitkiler. *Yüksek Lisans Tezi* . T.C. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Eberhard, W. (2000). *Çin Simgeleri Sözlüğü*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Eraslan, Ş. (2001). Ovidius'un Dönüşümler'indeki Mitolojik Anlatımların Derlenmesi. *Yüksek Lisans Tezi* . Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erhat, A. (1996). *Mitoloji sözlüğü* (Cilt 6.). İstanbul: Remzi Kitabevi A.Ş.
- Erhat, A. (1996). *Mitoloji sözlüğü* (Cilt 6.). İstanbul: Remzi Kitabevi A.Ş.
- Garden, N., & Olorenshaw, R. (2019). *Larousse Semboller Sözlüğü* (Cilt 2.cilt). (Ö. F. Harman, İ. Taşpınar, Dü, & B. Akşit, Çev.) İstanbul, Çağaloğlu, Türkiye: Bilge Kültür Sanat Yayıncılık.
- Gezgin, D. (2018). *Bitki Mitosları* (Cilt 5.cilt). İstanbul, Topkapı: Sel yayıncılık.

- Grimal, P. (2012). *Mitoloji Sözlüğü Yunan ve Roma*. (S. Tamgüç, Çev.) İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Güleç, M. M. (2017). Bursa'nın Dağlık Bölgelerinde Kadın Türbeleri Etrafında Oluşan Ritüeller Ve Ana Tanrıça Kültü. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* , s. 108-121.
- Günseren, T. (2009). *Mitoloji Sözlüğü*. GEO.
- Gürpınar, H. (2018, Mart). Sevgi Çiçeği. *BD* , 141-147.
- Inca mythology*. (2020, 05 26). 06 05, 2020 tarihinde wikipedia: https://en.wikipedia.org/wiki/Inca_mythology adresinden alındı
- Karakurt, D. (2012). *Türk Mitoloji Ansiklopedisi*. E- Kitap Tanıtım ve Dağıtım Grubu.
- Kardeniz Yağmur, S. (2018). Efsane ve Mitoloji Üzerine Genel Bir Değerlendirme ve Efsane Mitoloji İlişkisi. *Asia Minor Studies* , 6 (12), 317-328.
- Kılıçoğlu, S., Araz, N., & Devrim, H. (1992). Meydan Larousse. *Büyük Lugat ve Ansiklopedi 1* , 1 . Sabah Gazetesi.
- Kılıçoğlu, S., Araz, N., & Devrim, H. (1992). *Meydan Larousse Büyük Lugat ve Ansiklopedi 5*. Sabah Gazetesi.
- Kılınç, C. (Dü.). (2018). *Mitoloji Sözlüğü -I-* (Cilt 12). İzmir: Lilith Yayınevi.
- Kılınç, C. (2018). *Mitoloji Sözlüğü -II-* (Cilt 12. cilt). İzmir: Lilith Yayınevi.
- Leeming, D. A. (2018). *A'dan Z'ye Dünya Mitolojisi* (Cilt 3). (N. SOYSAL, Çev.) İstanbul: Say Yayınları.
- Mackenzie, D. A. (1996). *Çin ve Japon Mitolojisi*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Meydan Larousse Büyük Lugat ve Ansiklopedi* (Cilt 11.). Meydan Larousse yayıncılık.
- Orhan, U. (2019, Mayıs). Çağdaş Sanatta Mitoloji.
- Ovidius. (2017). *Dönüşümler*. (İ. Z. EYÜBOĞLU, Çev.) İstanbul: Payel Yayınevi.
- Öksüz, A. (2019). Sanatsal İfadede Başkalaşım. *Yüksek Lisans Tezi* . Ankara.
- Öztürk, Ö. (2017, Ekim 29). *Afrika Mitoloji Sözlüğü*. Haziran 02, 2020 tarihinde Özhan Öztürk Makaleleri: <http://ozhanozturk.com/2017/10/29/afrika-mitolojisi-sozlugu-c-j/> adresinden alındı
- Öztürk, Ö. (2009). *Folklor ve Mitoloji Sözlüğü*. Phoenix Yayınevi.
- Page, R. (2017). *İskandinav Mitleri*. (İ. Yılmaz, Çev.) Ankara: Phoenix.
- Rosenberg, D. (2003). *Dünya Mitolojisi Büyük Destan ve Söylenceler Antolojisi*. İmge Kitabevi.

- Sarhanlı, K. (2015). *Aşk ve Ölüm*. İstanbul: Maya Kitap.
- Sözen, M., & TANYELİ, M. (1992). *Sanat Kavram ve Terimler Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Suad, A. (2014). *Mitolojik Aşk Efsaneleri*. Ankara: tutku yayinevi.
- Şenocak, Y. E. (2016, 01 08). Halk anlatı ve inanışlarında mitolojik bir meyve: Nar. *AVRASYA Uluslararası Araştırmalar Dergisi* , 227-251.
- Şenolacak, E. (2016). HALK ANLATI VE İNANIŞLARINDA MİTOLOJİK BİR MEYVE: NAR. *AVRASYA Uluslararası Araştırmalar Dergisi* , 4 (8), 228-251.
- Tulay, A. S. (2018). *Egenin Antik Öyküleri*. İzmir: Lilith Yayınevi.
- Uçar, M. (2019). Narkissos Mitinin Görsel Sanatlara Yansıması. *SDÜ ART-E* , 12 (23), 283.
- Urton, G. (2017). *İnka Mitleri* (Cilt 2. baskı). (İ. YILMAZ, Çev.) Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Vural Arslan, E. (2016). Türk Romanında Mitolojik Unsurlar (1923-1960). *Yüksek Lisans Tezi* . Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Wilkinson, K. (2019). *Semboller & İşaretler*. (S. Toksoy, Çev.) İstanbul: Alfa Yayıncılık.
- Wilkinson, K. (2010). *Semboller ve İşaretler*. (S. TOKSOY, Çev.) Alfa Yayınları.
- Wilkinson, P. (2010). *Efsaneler&Mitler*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Yaşar, A. (2011). *Akdeniz Mitologyasından Efsaneler*. İstanbul: Evrensel Basım Yayın.
- Zimmer, H. (2004). *Hint Sanatı Ve Uygarlığında Mitler ve Simgeler*. İstanbul: Kabalcı Kayınevi.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : ŞEN Sema

Uyruğu : T.C.

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Yüksek lisans	AHBV / S.B.E. / Resim	2017-Halen
Formasyon	Kastamonu Üniversitesi	2017-2018
Lisans	Karatekin Üniversitesi/ GSF /Resim	2013-2017
Lise	Fatih Lisesi	2009-2013

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2016	Çankırı Selahattin İnal GSL	Stajyer Resim Öğretmeni
2018-Halen	Çorum Sanat ve Tasarım Atölyesi	Resim Öğretmeni
2020	Çorum Lila Sanat Akademi	Resim Öğretmeni
2021	Bölükbaşıoğlu Özel Öğretim Okulu	Resim Öğretmeni

Yabancı Dil

İngilizce

Katıldığı Sergiler

- 2021 8 Mart Dünya Kadınlar Günü Karma Sergi, Çorum Sanat Galerisi (Çorum)
- 2020 Hititler, Karma Sergi, Dulkadiroğulları Konağı (Çorum/Hattuşaş)
- 2019 Hititler, Karma Sergi, Çorum Sanat Galerisi (Çorum)
- 2019 Hititler, Karma Sergi, Boho Galeri (Ankara)
- 2019 36. Çorum Hitit Fuar ve Festivali /Karma Sergi, Fuar Alanı (Çorum)
- 2018 Alaybey Karoğlu 40.yıl Sergisi, Çağdaş Sanatlar Merkezi (Ankara)
- 2018 +0(312) Karma Sergi, Hacettepe Ü. Heykel Bölümü Sergi Salonu (Ankara)
- 2018 Gerçeklik Alanı-5/ Karma Sergi, Galeri Çankaya (2018, Ankara)
- 2018 Çanakkale Zaferi ve Şehitleri Anma Günü, 100. Y. K.M. (2018, Çankırı)
- 2018 Münasebet/ Karma Sergi, Nazım Hikmet Kültür Merkezi (2018,Ankara)
- 2017 DÜZEN [sizlik]/Karma Sergi, Trafo Galeri (2017, Bodrum)
- 2017 ÇKÜ Mezuniyet / Karma Sergi, 100. Yıl Kültür Merkezi (2017, Çankırı)
- 2017 7. Uluslararası Öğrenci Trienali/ Karma Sergi, Marmara Gsf (2017, İstanbul)
- 2017 ÇKÜ Yıl Sonu Sergisi/ Karma Sergi, 100. Yıl Kültür Merkezi (2017,Çankırı)
- 2017 Genç Yetenekler Sanat Sokağında Buluşuyor/ Karma Sergi (2017, Malatya)
- 2016 ÇKÜ Yıl Sonu/ Karma Sergi, 100. Yıl Kültür Merkezi (2016, Çankırı)
- 2016 Sen Kimsin / Karma Sergi, 100. Yıl Kültür Merkezi (2016, Çankırı)
- 2016 Çanakkale Zaferi ve Şehitleri Anma / Karma Sergi, Yunus AVM (2016, Çankırı)
- 2013 Barış ve mutluluk/ Karma Sergi, Mahmut Atalay Gençlik Merkezi (2013,Çorum)

